

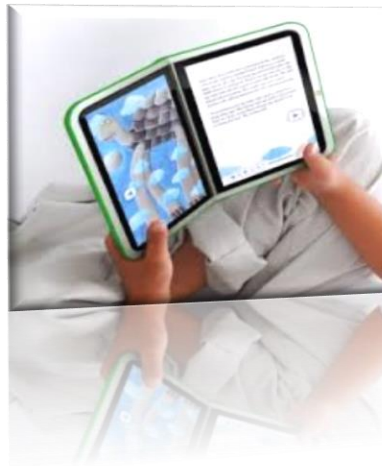

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΦΛΩΡΙΝΑΣ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Παιδική Λογοτεχνία και Διδασκαλία της με τη Χρήση
Δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής και Τεχνολογιών
Πληροφορίας και Επικοινωνίας**

**Children's Literature and Teaching Using Creative Writing
and Information and Communication Technologies**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΛΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

A.E.M.: 2755

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2017

Πίνακας περιεχομένων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΛΕΞΕΙΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ	7
1.1 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ	7
1.2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ	9
1.3 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΗΜΕΡΑ.....	11
1.4 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ	12
1.5 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	13
1.6 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	15
1.7 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	17
1.8 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ	20
2. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	22
2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ	22
2.2 ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ	23
2.3 ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	25
3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	29
3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ Τ.Π.Ε	29
3.2 Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ Τ.Π.Ε. ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	30
3.3 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ Τ.Π.Ε.....	33
3.4 ΛΟΓΟΙ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ Τ.Π.Ε. ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ	34
3.5 ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Τ.Π.Ε.....	35
4. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ, ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Τ.Π.Ε.....	36
5. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	38
5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	53
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	54

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με θέμα «*Παιδική Λογοτεχνία και Διδασκαλία της με τη Χρήση Δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής και Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας*» πραγματοποιήθηκε στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας κατά τα ακαδημαϊκό έτος 2016-2017.

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον Επίκουρο Καθηγητή κ. Κωτόπουλο Η. Τριαντάφυλλο για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και τον Επίκουρο Καθηγητή κ. Φωτόπουλο Νικόλαο για τη στήριξή του.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στην οικογένειά μου που με στήριζε σε όλη τη διάρκεια της φοιτητικής μου ζωής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι Παιδική Λογοτεχνία και Διδασκαλία της με τη Χρήση Δραστηριοτήτων Δημιουργικής Γραφής και Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας. Η εργασία διαπραγματεύεται κυρίως τη δημιουργική γραφή, την λογοτεχνία και την τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνίας, καθώς και διάφορες δραστηριότητες αυτών. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται στην ένταξη της δημιουργικής γραφής στην εκπαίδευση και κυρίως στην προσχολική ηλικία. Επιπλέον, εξετάζει την εμφάνιση της τεχνολογίας τόσο στην προσχολική ηλικία όσο στα μετέπειτα χρόνια της σχολικής φοίτησης. Τέλος, αναφέρει έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία, τα οποία ενσωμάτωσαν τα Τ.Π.Ε. στην προσχολική ηλικία και τα οφέλη που πρόσφερε η ένταξή της. Ο κλάδος της Δημιουργικής Γραφής αποτελεί κάτι καινούριο για το εκπαιδευτικό σύστημα, τα τελευταία χρόνια έκανε την εμφάνιση του σε αυτό. Μέσα από τη Δημιουργική Γραφή καλλιεργείται και αναπτύσσεται η δημιουργικότητα των παιδιών, ο προφορικός λόγος και τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν την άποψή τους ελεύθερα. Ακόμη, πέρα από τη Δημιουργική Γραφή χρησιμοποιούνται και οι Σύγχρονες Τεχνολογίες με σκοπό η εκπαιδευτική διαδικασία να ανταποκρίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα και τα παιδιά να εξοικειωθούν με τη χρήση του υπολογιστή.

ΛΕΞΕΙΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ

δημιουργική γραφή, παιδική λογοτεχνία, Τ.Π.Ε.

Summary

The main subject of the following dissertation is Children's Literature and Teaching Using Creative Writing and Information and Communication Technologies. The work deals mainly with creative writing, literature and information and communication technology, as well as various activities of these. In particular, it refers to the inclusion of creative writing in education and especially in pre-school age. In addition, it examines the appearance of technology in pre- school and in later years of schooling. Lastly, it refers to surveys carried out in schools, which incorporated information communication technology into pre- school curriculum and the benefits of its membership. The field of creative writing is a new tool for the educational system, since it has been used in the last few years. The field of creative writing helps students to cultivate and improve their creativity, their verbal speech, their ability to express themselves freely. Moreover, apart from creative writing, Current technologies are used in order to make the educational procedure responsive to our reality and to make children conversant with the use of computers.

Keywords

Creative writing, Children's literature, Information Technology and Communication Technology

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκεκριμένη μελέτη πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια εκπόνησης πτυχιακής εργασίας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος γίνεται αναφορά στον προσδιορισμό του όρου *δημιουργική γραφή*, στην πρώτη της εμφάνιση και στην ένταξή της στην ελληνική εκπαίδευση και επίσης αναφέρεται στα οφέλη της στην προσχολική ηλικία. Στη συνέχεια γίνεται λόγος για τον ορισμό της λογοτεχνίας και της παιδικής λογοτεχνίας, η εμφάνισή της στον κόσμο, και τα χαρακτηριστικά της παιδικής λογοτεχνίας. Έπειτα, αναφέρεται ο ορισμός των Τ.Π.Ε., η ένταξή του στην εκπαίδευση και στη συνέχεια η ένταξή τους μέσω του Δ.Ε.Π.Π.Σ. στο νηπιαγωγείο. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν προσαρμοσμένες στην προσχολική ηλικία. Οι δραστηριότητες έχουν ως στόχο την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων του κάθε παιδιού, την δεξιότητα συνεργασίας με άλλα άτομα, δημιουργώντας ένα κλίμα ευχάριστο και φιλικό μέσα στην τάξη. Με την χρήση των Τ.Π.Ε. στην δημιουργική γραφή τα νήπια έχουν περισσότερα κίνητρα και προθυμία να γράψουν ελεύθερα και δημιουργικά. Η ψηφιακή αφήγηση συμβάλλει στην ενίσχυση της δημιουργικής γραφής.

Εικόνα 1: Δημιουργική Γραφή

1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

1.1 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ

Ο προσδιορισμός του όρου Δημιουργική Γραφή αντιμετωπίζει προβλήματα εννοιολογικής ασάφειας, μιας και είναι η απόδοση στην ελληνική γλώσσα του αγγλοσαξονικού όρου « Creative Writing». Η προσπάθεια ερμηνείας του προσφέρει ποικίλες σημασίες, οι οποίες μπορεί να είναι: «πεδίο συγγραφικών δραστηριοτήτων, τέχνη της λογοτεχνικής συγγραφής, βιωματική εκπαιδευτική μέθοδο για την διδασκαλία της Λογοτεχνίας και της λογοτεχνικής γραφής, μορφή ψυχικής εκτόνωσης και τρόπο ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης, πανεπιστημιακό γνωστικό αντικείμενο κ.ά.» (Καρακίτσιος, 2012).

Επομένως, δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεχτός ορισμός για τη Δημιουργική Γραφή, με αυτό όμως με το οποίο θεωρούν πολλοί ότι είναι άρρηκτα συνδεδεμένη, όπως και προαναφέρθηκε είναι η λογοτεχνική συγγραφή. Μέσα από την οποία καλλιεργείται και αναπτύσσεται η ποιητική λειτουργία του λόγου και η δημιουργική έκφραση του ατόμου. Η συγγραφή, γενικότερα, οποιουδήποτε είδους συμβάλλει στη σωτηρία της ψυχής του ατόμου, όπως έχει υποστηριχθεί κι από το δάσκαλο της κλασικής Ψυχανάλυσης Freud. Γι' αυτό και η Δημιουργική Γραφή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα ψυχοθεραπευτικό μέσο. (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Γ., 2013).

Μία άλλη ιδιαίτερη άποψη που συναντάμε είναι ότι η Δημιουργική Γραφή παρουσιάζει κοινά δεδομένα με τη διασκέδαση, συνδέεται σαφέστατα με δεξιότητες και λειτουργίες που συναντώνται στο παιχνίδι όπως είναι η αίσθηση της περιπέτειας, της φαντασίας, του πειραματισμού, της περιέργειας (Καραγιάννης, 2010). Όταν οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες εμπεριέχουν αυτά τα στοιχεία κρατούν αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών και το κλίμα της διαδικασίας της διδασκαλίας γίνεται διασκεδαστικό τόσο για τους μαθητές όσο και για τον εκπαιδευτικό.

Η πρακτική εφαρμογή της Δημιουργικής Γραφής θα μπορούσε να οριοθετηθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς ως ένας αυτόνομος επιστημονικός κλάδος ασχολείται με την τέχνη της συγγραφής, με τις όποιες πολύ στενά συνδεδεμένες, ομολογουμένως προεκτάσεις της (γλωσσικές, αναγνωστικές, ψυχοθεραπευτικές κ.τ.λ.) . Μάλιστα, οι υποστηρικτές της διδασκαλίας αυτής θεωρούν ότι αναφέρεται σε οποιοδήποτε γράψιμο είναι «δημιουργικό, π.χ. πρωτότυπο,

αντισυμβατικό, εκφραστικό και που μοιάζει, πολλές φορές να εναντιώνεται στην επίσημη Λογοτεχνία» (Dawson, 2005) κι όχι στη παραγωγή κάποιου λογοτεχνικού έργου. Ο Dawson, λοιπόν, χωρίζει τη Δημιουργική Γραφή σε τέσσερις επιμέρους άξονες :

- Τη δημιουργική προσωπική έκφραση (creative self-expression)
- Το γραμματισμό (literacy)
- Την τεχνική (craft)
- Την μελέτη εκ των ένδον (reading from the inside).

Τέλος, σύμφωνα με την Ντιούδη (2012:16) η Δημιουργική Γραφή θα ήταν δυνατόν να ενταχθεί:

- «στο χώρο της Φιλολογίας ως λογοτεχνική γραφή, ως τέχνη της συγγραφής και ως λογοτεχνική θεραπεία της ανάγνωσης
- στο χώρο τη Παιδαγωγικής ως εκπαιδευτική μέθοδος διδασκαλίας της Λογοτεχνίας και της Γλώσσας
- στο χώρο της Ψυχολογίας, ως θεραπευτική μέθοδος».

«Το γράψιμο είναι δημιουργία, επικοινωνία, έκφραση, διέξοδος από μία καθημερινότητα όλο και πιο στριμωγμένη. Γράφεις και απογειώνεσαι, δημιουργείς κόσμους, βγάζεις αυτά που έχεις μέσα σου και κυρίως διαχειρίζεσαι την σκληρή πραγματικότητα με τον τρόπο σου. «Δημιουργική γραφή» σημαίνει πάνω απ' όλα δημιουργικό σβήσιμο» (Σουλιώτης, χ.χ.: 14).

Η δημιουργική γραφή απασχολεί τομείς όπως η Φιλοσοφία, η Παιδαγωγική αλλά και η Νευροφυσιολογία. Πρόκειται για μία πολύπλευρη και σύνθετη διαδικασία που αφορά με τον έναν ή τον άλλον τρόπο όλους τους ανθρώπους (σαν αιτία, σαν μέσο, σαν αποτέλεσμα). Το ερώτημα είναι: η δημιουργικότητα είναι ταλέντο; Και κατ' επέκταση η δημιουργική γραφή διδάσκεται; Χαρακτηριστικά, όπως αναφέρει ο (Κωτόπουλος, 2013), ο Immanuel Kant τονίζει: «ο συγγραφικός τρόπος χάνεται, όταν επιχειρείται η διδασκαλία του». Βέβαια η δημιουργική γραφή είναι τέχνη και οφείλει να διδαχθεί όπως όλες οι τέχνες, αλλά με ποιόν τρόπο θα μπορούσε να διδαχθεί; Το ζήτημα για το διδακτό ή μη της δημιουργικής γραφής χάνεται σε βάθος χρόνων και δημιουργεί αντιπαραθέσεις ακόμη και σήμερα. Κανείς δεν μπορεί να μιλήσει με ακρίβεια για «ταλέντο» ή για «καλλιεργημένη δεξιότητα» (Βακάλη κ.ά., 2013).

1.2 ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Η ιστορία της Δημιουργικής Γραφής ξεκινά από την αρχαία Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα από την Αθήνα με πρωτοστάτη τον Αριστοτέλη και το έργο του «Περί ποιητικής» (384-322 π.Χ). Οι αρχαίοι όταν αναφερόταν στη ποιητική παραγωγή την παρομοίαζαν ως «μίμηση», επηρεασμένοι από τον Αριστοτέλη και το Πλάτωνα. Ο Αριστοτέλης διδάσκει στους μαθητές του τη τέχνη της ποιητικής δημιουργίας. Οι συμβουλές του αφορούν τη σύνθεση των ποιητικών δραμάτων σχετικά με το τι να αναζητήσουν, τι είναι αυτό το οποίο θα ήταν καλό να αποφύγουν, το αποτέλεσμα στο οποίο πρέπει να στοχεύουν τέτοια είδους κείμενα , τα μέσα που θα τους βοηθήσουν να το πραγματοποιήσουν, το πώς η επίτευξη των στόχων προσδιορίζει και καθορίζει την μορφή του δραματικού κειμένου, αλλά και ποιες ελλείψεις μπορούν να οδηγήσουν έναν δραματουργό σε μία αποτυχία (Κωτόπουλος, 2012). Ο Αριστοτέλης στη διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής θέτει ένα ηθικό σκοπό ο οποίος διασώζεται μέσα από τις σύγχρονες πρακτικές της. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Beyond the Writers’ Workshop (2001) της Carol Bly το οποίο περιέχει ένα «ηθικό κώδικα».

Η ένταξη της Δημιουργικής Γραφής ως σύγχρονος επιστημονικός κλάδος γίνεται στο Πανεπιστήμιο της Iowa το 1930. Επηρεάστηκε από τις αρχές της Νέας Κριτικής και ταυτίστηκε με την άποψη ότι δεν μπορεί να διδαχθεί η συγγραφή αλλά μπορεί να αναπτυχθεί το ταλέντο. (Dawson, 2005). Μερικά χρόνια αργότερα, 1992, γίνεται γνωστό ότι τόσο στη βρετανική Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση όσο και στα Πανεπιστήμια κάνει την εμφάνισή του ένα νέο, γι αυτούς, γνωστικό αντικείμενο με καταγωγή από την Αμερική. Και κάπως έτσι η Δημιουργική Γραφή εξαπλώνεται και κατακτά την ακαδημαϊκή κοινότητα.(Κωτόπουλος, 2012) Τα μαθήματα της αυξάνονται σε πανεπιστημιακό επίπεδο αλλά την ίδια αύξηση σημειώνουν και τα Μεταπτυχιακά της. Τα τελευταία χρόνια τη συναντάμε σε όλο και περισσότερα Πανεπιστήμια της Ευρώπης. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα συναντάμε από το 2008 στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών με Επιστημονικά υπεύθυνο τον αείμνηστο ποιητή και πανεπιστημιακό Μίμη Σουλιώτη. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη Κύπρο ήδη από το 2012-13 η «Δημιουργική Γραφή» είναι μέρος του Αναλυτικού Προγράμματος της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κι αυτό είναι ένα βήμα για την ένταξη της ως αυτόνομο μάθημα και στην Ελλάδα. (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013, σ. 30-31).

Στην Ελλάδα άργησε να εμφανιστεί η δημιουργική γραφή, τη βλέπουμε πρώτη φορά στις αρχές του 20^{ου} αιώνα αλλά μόνο σε μαθήματα σεμιναρίων. Τα τελευταία χρόνια ξεκίνησαν οι ειδικοί να την ερευνούν και να αναζητούν την προέλευσή της, τον σκοπό της, πώς και αν διδάσκεται. Ακόμη δεν έχει εισαχθεί ως αυτόνομο μάθημα σε κάποια βαθμίδα της ελληνικής εκπαίδευσης, παρά μόνο στα Καλλιτεχνικά σχολεία και θεσμοθετήθηκε για πρώτη φορά ως Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Δημιουργικής Γραφής» στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας το έτος 2008 και από τότε συνεχίζει την πετυχημένη πορεία του. Είναι το μόνο Πανεπιστήμιο της χώρας που καθιέρωσε τη Δημιουργική Γραφή και το μόνο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών με θέμα αυτήν. Υπάρχει ελπίδα πως σύντομα θα ενταχθεί σαν μάθημα καθώς ήδη στην Κύπρο έχει εισαχθεί στα Αναλυτικά Προγράμματα Πρωτοβάθμιας Και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εδώ και λίγα χρόνια (2012-2013) (Βακάλη κ.ά., 2013).

1.3 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΗΜΕΡΑ

Η δημιουργική γραφή έχει εισαχθεί σε πολλές χώρες και κατέχει ισχυρή θέση σε σημαντικά πανεπιστήμια του κόσμου. Επίσης, διαθέτει έντονη παρουσία εδώ και 20 χρόνια σε καταξιωμένα πανεπιστήμια, όπως το πανεπιστήμιο της Αγγλίας East Anglia, το Columbia κ.ά.. Το πανεπιστήμιο της Δυτικής Μακεδονίας διαθέτει από το 2008 μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών στην δημιουργική γραφή με εμπνευστή του τον Μίμη Σουλιώτη. Παρά το γεγονός όμως ότι η δημιουργική γραφή έχει ενταχθεί στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, υπάρχουν ακόμη αντιλήψεις τις οποίες υποστηρίζουν οι συγγραφείς και οι κριτικοί της λογοτεχνίας για το αν τελικά «πρέπει ή μπορεί η γραφή να διδαχθεί» (Κωτόπουλος).

1.4 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής βοηθά στην κατάκτηση πλούσιου και κατάλληλου λεξιλογίου, σύμφωνα με τους κανόνες συγγραφής ενός κειμένου. Ένα άλλο προτέρημα για την διδασκαλία της δημιουργικής γραφής είναι ότι καταρρίπτει το φαινόμενο του «κακού» μαθητή, αφού λειτουργεί δημοκρατικά, δίνοντας «φωνή» σε όλους. Επίσης καταρρίπτει και τον ρόλο του δασκάλου ως αυθεντία μέσα στην τάξη δίνοντας του έναν ρόλο καθοδήγησης και συμβουλής. Τέλος, το πιο σημαντικό είναι ότι μέσω της εφαρμογής της δημιουργικής γραφής στο πρόγραμμα σπουδών είναι σίγουρο ότι οι μαθητές θα εξοικειωθούν με τον γραπτό λόγο και την σωστή χρήση του αλλά και γενικότερα θα αποκτήσουν φιλιαναγνωσία (Κωτόπουλος).

1.5 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Σχετικά με το κομμάτι της εκπαίδευσης της Δημιουργικής Γραφής, συναντάμε τη διδασκαλία της από τις τάξεις του νηπιαγωγείου μέχρι και στις αίθουσες Πανεπιστημίων. Μάλιστα τα τελευταία χρόνια η δημοτικότητα της έχει ανέβει. Η Morley (2007) συγκεκριμένα αναφέρει ότι η Δημιουργική Γραφή είναι σαν μία τέχνη που μπορεί να διδαχθεί σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και αυτό που χρειάζεται είναι μόνο η δεξιοτεχνία.

Η Δημιουργική Γραφή αποτελεί ένα σύγχρονο τρόπο εκπαίδευσης. Παρόλα αυτά οι απόψεις στην ακαδημαϊκή κοινότητα από παλαιότερα μέχρι σήμερα για το διδακτό ή μη της Δημιουργικής Γραφής είναι αντικρουόμενες. Ο Dawson (2005 : 2) θεωρεί «ότι πρόκειται ουσιαστικά για τον παραδοσιακό ανταγωνισμό μεταξύ των συγγραφέων και των κριτικών που διαιωνίζει έναν πνευματικό και θεωρητικό διαχωρισμό μεταξύ της δημιουργικής πρακτικής του γραψίματος και της κριτικής μελέτης της Λογοτεχνίας». Η κατάσταση αυτή συνεχίζει να υπάρχει μέχρι και σήμερα, όμως, σε πιο χαμηλούς τόνους.

Η θεμελίωση της Δημιουργικής Γραφής ως πανεπιστημιακού γνωστικού αντικείμενου πραγματώνεται μέσα από τους τρεις άξονες της εφαρμογής, της έρευνας και της παιδαγωγικής της, όπως υποστηρίζεται από Harper & Kroll (2008) (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013). Σκοπός της είναι με τη διδασκαλία της να μεταδώσει στους φοιτητές τις γνώσεις της και να τους εξοικειώσει με τις διαδικασίες δημιουργίας της έτσι ώστε όταν έρθουν σε επαφή με ορισμένα δύσκολα σημεία να μην επικρατήσει το αίσθημα της απογοήτευσης. Επιπλέον, σύμφωνα με τις σύγχρονες παιδαγωγικές η ενθάρρυνση του μαθητή είναι πιο ωφέλιμη από την επισήμανση των λαθών του. Εξάλλου, όπως αναφέρει και ο Morley (2009) η Δημιουργική Γραφή ως γνωστικό αντικείμενο δεν αναζητά συγγραφικά ταλέντα χωρίς κάτι τέτοιο να θεωρείται απίθανο να συμβεί. Τα παιδιά χρειάζεται να πειραματίζονται μέσα στα πλαίσια της σχολικής τάξης σε ποικίλα λογοτεχνικά είδη χωρίς να διακατέχονται από το φόβο της επιτυχίας ή της αποτυχίας. Ακόμη, σε πανεπιστημιακό επίπεδο η Δημιουργική Γραφή ως γνωστικό αντικείμενο σχετίζεται με την έρευνα και τη διδασκαλία σε πρακτικό επίπεδο. Γενικότερα, σε όποιο επιστημονικό πεδίο και αν διδαχθεί τα αποτελέσματά της είναι θετικά. Η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής εμπλέκει δύο αλληλοσυμπληρούμενα στοιχεία. Το πρώτο αφορά τη πράξη του να

γράψεις (δημιουργικά) και το δεύτερο αφορά τη πράξη του να σκεφτείς κριτικά την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της. Γενικότερα, όσον αφορά το πρακτικό μέρος της Δημιουργικής Γραφής ασχολείται με τη τέχνη της γραφής η οποία προϋποθέτει τη δημιουργική πράξη και εμπεριέχει παραδοσιακά και σύγχρονα θεωρητικά και κριτικά μοντέλα (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013). Ο σκοπός της είναι η πρόσβαση του ασκούμενου σε ιδέες και νέες προσεγγίσεις του τρόπου με τον οποίο γράφει. «Συγγραφικός τρόπος ζωής» είναι ένας χαρακτηρισμός που προσδίδουν στη Δημιουργική Γραφή οι περισσότεροι οι οποίοι την έχουν διδαχθεί. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι, τα τελευταία χρόνια, η Δημιουργική Γραφή αντιμετωπίζει το πρόβλημα της εκδοτικής αποδοχής- αναγνωσιμότητας ως αξιολογικό όρο. Πάντως ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι με τη καθιέρωση των μεταπτυχιακών προγραμμάτων και διδακτορικών σπουδών πολλοί είναι οι συγγραφείς οι οποίοι επιστρέφουν στα Πανεπιστήμια (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013: 50-51).

Εικόνα 2: Δημιουργική Γραφή Και Εκπαίδευση

1.6 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η Δημιουργική Γραφή κάνει την εμφάνιση της στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα ως ειδική παιδαγωγική εφαρμογή. Η πρακτική της εμφανίζεται την τελευταία δεκαετία και αρχικά ως άτυπη, μη θεσμοθετημένη εκπαίδευση. Ωστόσο, δεν επηρεάστηκε από την κυριαρχία του διαδικτύου και τη ψηφιοποίηση του βιβλίου σύμφωνα με τα δεδομένα της σύγχρονης εποχής (Βακάλη, Ζωγράφου- Τσιαντάκη και Κωτόπουλος, 2013).

Στον ελλαδικό χώρο, σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες της Ντιούδη(2012) και της Φιλοπούλου(2013) η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής στη τυπική εκπαίδευση συμβαίνει :

- ✚ Στα Καλλιτεχνικά σχολεία της χώρας,
- ✚ Σε πανεπιστημιακά τμήματα: με προπτυχιακά και μεταπτυχιακά μαθήματα, με σεμινάρια,
- ✚ Στο Μαράσλειο Διδασκαλείο,
- ✚ Σε πιλοτικά προγράμματα στη Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Πειραματικά σχολεία),
- ✚ Με τη μορφή επιμόρφωσης εκπαιδευτικών επισκέψεων συγγραφέων στα σχολεία σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς,
- ✚ Από φορείς δια βίου εκπαίδευσης(εκπαίδευσης ενηλίκων).

Όσον αφορά τη μη τυπική εκπαίδευση φορείς δημόσιοι και ιδιωτικοί προσφέρουν μαθήματα Δημιουργικής Γραφής τα οποία όμως τις περισσότερες φορές δεν έχουν να προσφέρουν κάτι, βέβαια αυτό δεν συμβαίνει πάντα καθώς έχουν γίνει και αξιόλογες προσπάθειες. Σχετικά με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αυτό το οποίο παρατηρείται είναι η αδιαφορία για την ελευθερία της έκφρασης των συναισθημάτων των μαθητών μέσα από τη γραπτή αποτύπωση. Καθώς, υποχρεούνται να ακολουθούν ένα συγκεκριμένο τρόπο γραφής. Ακόμη, οι μαθητές ασκούνται αποκλειστικά στη γραφή του πεζού λόγου κι όχι στου ποιητικού, όταν η διεθνής επιστημονική κοινότητα προάγει την αξία της ποίησης (Βακάλη Α., Ζωγράφου- Τσιαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013 : 53-54).

Εστιάζοντας στη Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η Δημιουργική Γραφή δεν υπάρχει στις σχολικές τάξεις ούτε σαν αυτόνομο μάθημα αλλά και ούτε ενταγμένη σε κάποιο άλλο, εξαίρεση αποτελούν τα Καλλιτεχνικά σχολεία της χώρας (Βακάλη, Ζωγράφου- Τσιαντάκη και Κωτόπουλος, 2013). Οι προσπάθειες για την ένταξη της στα Αναλυτικά Προγράμματα ξεκίνησαν από το 1998, τα τελευταία χρόνια εμφανίζεται στα πιλοτικά προγράμματα. Στο Πρόγραμμα Σπουδών του 2000 προτείνονται διάφορες ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής, το ίδιο δεν ισχύει, όμως, για το βιβλίο το οποίο χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί. Ακόμη, σχετικά με τα σχολικά βιβλία υπάρχουν ελάχιστες ασκήσεις οι οποίες σπάνια εκτελούνται. (Μουλά, 2012:8).

1.7 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Τα παιδιά προσχολικής αγωγής ασκούμενα σε ασκήσεις Δημιουργικής Γραφής, οι οποίες δέχονται την επιμέλεια του εκπαιδευτικού, εμπλουτίζουν την έκφρασή τους και τη δομή του λόγου τους που σταδιακά γίνεται όλο και πιο σύνθετη. Ασκούνται στον εμπλουτισμό του προφορικού λόγου, στην αφήγηση, την περιγραφή, τη διήγηση, τη συνομιλία, την απομνημόνευση και απαγγελία και δεν αντιμετωπίζονται μόνο ως αναγνώστες, αλλά και ως εν δυνάμει συγγραφείς (Χατζησαββίδης, 2002). Οι ασκήσεις της, δημιουργούν ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, και έτσι τα παιδιά να συνδυάσουν την γνώση με τα βιώματά τους, να συγκρίνουν τις πληροφορίες που δέχονται, να αναπτύξουν την σκέψη τους, να καταλάβουν το αίτιο και το αποτέλεσμα, να αναστοχαστούν κ.ά. (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013).

Το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και το νέο πιλοτικό πρόγραμμα τα οποία ισχύουν στο Νηπιαγωγείο θεωρούν χρήσιμο τα παιδιά να εξασκηθούν μέσα στη τάξη στον επεξηγηματικό λόγο έτσι ώστε να καταφέρουν να εξηγούν την άποψη τους με κατανοητό λόγο, να καταφέρουν να χρησιμοποιούν ολοκληρωμένες προτάσεις είτε αυτές είναι απλές είτε σύνθετες. Επίσης, να μπορούν να διαφωνήσουν ή να συμφωνήσουν, να προβληματιστούν. Όλα τα παραπάνω, όμως, για να επιτευχθούν χρειάζονται σχεδιασμένες δραστηριότητες κατάλληλα οργανωμένες από τον εκπαιδευτικό. Τέτοιες δραστηριότητες φαίνεται να είναι και αυτές της Δημιουργικής Γραφής οι οποίες μπορούν να βελτιώσουν και να εξελίξουν τον επεξηγηματικό λόγο. Οι ασκήσεις της βοηθούν το νήπιο να επεξηγεί, να υποθέτει, να σχολιάζει, να στοχάζεται, να ρωτά, να βγάζει συμπεράσματα να πειραματίζεται και γενικότερα να προβληματίζεται. Όλα τα παραπάνω θεωρούνται γλωσσικές ασκήσεις, καθώς διαμορφώνεται η ικανότητα του προφορικού επεξηγηματικού λόγου. (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013).

Ας επικεντρωθούμε στη Δημιουργική Γραφή. Το πιο σημαντικό στοιχείο της διδασκαλίας της είναι ότι δεν υπάρχει «σωστό» ή «λάθος», καθώς όλες οι «απαντήσεις» γίνονται αποδεκτές. Γενικότερα, τα νήπια μέσα από δραστηριότητες της Δημιουργικής Γραφής αντιλαμβάνονται καλύτερα το περιεχόμενο ενός κειμένου, καθώς η αλληλουχία των γεγονότων και η αντίληψη του χώρου, του χρόνου συγκεκριμενοποιούνται. Οι εξειδικευμένες ασκήσεις της, επίσης, ενισχύουν τη παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, εμπλουτίζεται η έκφραση και το λεξιλόγιο

των παιδιών. Η Δημιουργική Γραφή συνδέεται στενά με τη Λογοτεχνία και ειδικότερα με τη Παιδική Λογοτεχνία έτσι το παιδί στη προσχολική ηλικία μαθαίνει να επεξεργάζεται αλλά και να δημιουργεί κείμενα που προσδιορίζονται και προσδιορίζουν τη λογοτεχνική (δημιουργική) φόρμα αναφοράς. Το παιδί δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως αναγνώστης αλλά και ως εν δυνάμει συγγραφέας. (Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., 2013). Η προσφορά της Δημιουργικής Γραφής προς το παιδί δεν σταματά εδώ, το νήπιο εξοικειώνεται με την αποκωδικοποίηση των συμβόλων του κειμένου , τη κατανόηση της στρατηγικής του σχεδιασμού του και ενεργοποιείται η συναισθηματική του κατάσταση. Επιπλέον, γίνεται προσπάθεια συμπλήρωσης των κενών του κειμένου, σύνδεση με άλλα κείμενα και συσχέτιση του συγγραφέα με την εποχή του. Αναλυτικότερα, οι ασκήσεις προσφέρουν πολλαπλά οφέλη:

- ❖ Βοηθούνται στην ανάλυση και περιγραφή, ενώ ταυτόχρονα μούνται στη σύγκριση και ταξινόμηση,
- ❖ Έρχονται σε επαφή με τη λογική ανάλυση/ ερμηνεία, υπόθεση/πιθανολογία, φαντασία/ επινόηση («πώς νομίζεται ότι θα ένιωθε ο ήρωας αν...»),
- ❖ Αναπτύσσουν την ικανότητα σύνθεσης πληροφοριών και ιδεών, καθώς επικεντρώνονται σε αντιπαραθέσεις, αντιφάσεις, διαφορετικές αποδεικτικές πηγές («τι νομίζετε ότι συνέβη στην πραγματικότητα;»),
- ❖ Ενθαρρύνονται στην αξιολόγηση, λήψη αποφάσεων και κρίση («θα ήταν δίκαιο αν...»),
- ❖ Ενθαρρύνονται στην μετάδοση ιδεών και την εφαρμογή των γνώσεων («σε τι χρησιμεύει αυτό το στοιχείο στην πλοκή;»),
- ❖ Ασκούνται στην υπομονή, μέσω της διερεύνησης νέων δεδομένων, που συχνά μπορεί να εκπλήττουν ή να λειτουργούν προσθετικά στις παλαιές γνώσεις- οδηγούνται στην επεξεργασία των νέων δεδομένων,
- ❖ Διατυπώνουν υποθέσεις και αντιλαμβάνονται την κρισιμότητα των καταστάσεων,
- ❖ Η κριτική τους σκέψη αναπτύσσεται, καθώς συμμετέχουν σε συζητήσεις και γίνονται αποδέκτες διαφορετικών απόψεων ή προτάσεων για την συνέχιση της ιστορίας,
- ❖ Μαθαίνουν να λειτουργούν στην ομάδα (συνεργατική μάθηση), να μοιράζονται χώρο και υλικά, να συμμετέχουν σε ομαδικές εργασίες και να αναλαμβάνουν

την ευθύνη που τους αναλογεί (Βακάλη, Ζωγράφου- Τσιαντάκη και Κωτόπουλος, 2013:89-90).

1.8 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Η Δημιουργική Γραφή θα πρέπει ως εκπαιδευτική δραστηριότητα να είναι «καθοδηγούμενη από τον διδάσκοντα αντί να αναπτύσσεται ασύδοτα» και «προαιρετική». Ο εκπαιδευτικός μπορεί να φέρει τα παιδιά σε επαφή με έντυπα κείμενα, παιδικά βιβλία, εφημερίδες και περιοδικά και να τους δώσει την ευκαιρία να κατανοούν το γραπτό λόγο και να ασκηθούν με δημιουργικές αναγνώσεις και παραγωγές κειμένων. Επίσης, ο παιδαγωγός μέσα από συζητήσεις που οργανώνει στη παρεούλα ενισχύει το προφορικό λόγο και το διάλογο. Όταν κάποιο παιδί είναι αποστασιοποιημένο το προτρέπει να εκφράσει την άποψη του και να συμμετέχει στη συζήτηση με τους υπόλοιπους. Επιπρόσθετα, ο νηπιαγωγός δεν πρέπει να παραμελεί και την ανάπτυξη της αφηγηματικής ικανότητας των παιδιών. Οργανώνοντας τις δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής οι οποίες σχετίζονται με την ανάγνωση βιβλίου, την ακρόαση μίας ιστορίας, παραγωγή συλλογικών κειμένων, βοηθούν στη γλωσσική αγωγή αλλά και στη γενικότερη ανάπτυξη των νηπίων (Βακάλη, Ζωγράφου-Τσαντάκη, & Κωτόπουλος, 2013).

Ο δάσκαλος ‘εμπυχωτής’ :

- ✓ Ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα,
- ✓ Δεν μεταδίδει τη γνώση έτοιμη,
- ✓ Εκφράζει ό,τι καλύτερο έχει για να αναπτύξει και στον ίδιο τον εαυτό του τις έξεις της δημιουργίας, της φαντασίας, της εποικοδομητικής απασχόλησης σε μία σειρά από δραστηριότητες (Ροντάρι, 2003: 209).

Ο δημιουργικός εκπαιδευτικός:

- ➔ Είναι ο ίδιος δημιουργικός, αντιλαμβανόμενος και υιοθετώντας ο ίδιος τη δημιουργικότητα ως μία ικανότητα δημιουργίας του νέου,
- ➔ Χρησιμοποιεί σύγχρονους τρόπους διδασκαλίας,
- ➔ Υιοθετεί μεθόδους διδασκαλίας που προάγουν τη δημιουργικότητα και δίνουν τη δυνατότητα στους μαθητές να αναπτύξουν τη δημιουργική τους σκέψη,
- ➔ Δεν προσφέρει έτοιμες λύσεις, αλλά δίνει στους μαθητές χρηστικές πληροφορίες που θα τους χρησιμεύσουν σαν πηγές ή σαν εργαλεία για την παραγωγή ιδεών με απώτερο στόχο την επίλυση προβλημάτων,
- ➔ Τις εσφαλμένες απαντήσεις ούτε τις απορρίπτει, ούτε τις κατακρίνει και προφανώς ούτε τις βαθμολογεί αρνητικά, αλλά αντιθέτως τις εντάσσει στο πλαίσιο της ανατροφοδοτικής διαδικασίας,

- ➔ Ιχνηλατεί τη μεθοδολογική του παρέμβαση στηριζόμενος σε ευέλικτες διαδικασίες που του επιτρέπουν να αναπροσαρμόζει το μεθοδολογικό του πλαίσιο,
- ➔ Αξιοποιεί τη συνεργασία με το οικογενειακό περιβάλλον, στα πλαίσια ανταλλαγής πληροφοριών και προσδιορισμών αξόνων δράσης (Παπαχαρίση, 2017).

2. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Με τον όρο Λογοτεχνία ορίζονται τα γραπτά και προφορικά προϊόντα του έντεχνου λόγου. Η λογοτεχνία είναι έννοια στενότερη από τη γραμματεία, που περιλαμβάνει το σύνολο των - γραπτών κατά κανόνα- κειμένων μιας συγκεκριμένης κοινότητας. Αυτό, λοιπόν, που διαφοροποιεί τα λογοτεχνικά κείμενα από τα μη λογοτεχνικά είναι η «λογοτεχνικότητα». Η έννοια της λογοτεχνικότητας βέβαια δεν μπορεί να οριστεί εύκολα, γι' αυτό και ο χώρος της Λογοτεχνίας δεν μπορεί να καθοριστεί με αυστηρά όρια.

Ο όρος Λογοτεχνία εμφανίζεται για πρώτη φορά τον 12^ο αι. σε κείμενο του Νικήτα Ευγενειανού, με τη σημασία της ρητορικής χρήσης του λόγου, της καλλιέπειας. Η δεύτερη κατεύθυνση είναι η ιστορικο-εξελικτική εξέταση, που μελετά το «τι θεωρήθηκε κατά καιρούς λογοτεχνία». Μια τέτοια εξέταση, η οποία βέβαια δε στοχεύει στη διατύπωση κάποιου ορισμού, μας είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, γιατί μας επιτρέπει να κατανοήσουμε τις διάφορες μεταβολές της αντιμετώπισης της Λογοτεχνίας και της λογοτεχνικότητας.

2.2 ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Η λογοτεχνία μέσα στο νηπιαγωγείο παίζει σπουδαίο ρόλο ανάμεσα στη νηπιαγωγό και τα νήπια, τα οποία χαρακτηρίζονται ως ιδιότυποι αναγνώστες, αφού έχουν συγχρόνως το ρόλο του ακροατή, του θεατή και του έμμεσου αναγνώστη μια και δεν γνωρίζουν ακόμα ανάγνωση και γραφή. Ο Σεφέρης στις Δοκιμές, όπως αναφέρει η Φλωρά (2011), υποστήριζε ότι τη γλώσσα τη χρησιμοποιούμε με δύο τρόπους: έναν που αφορά το λογικό μας και τον άλλον που αφορά τις συγκινήσεις μας. Η λογοτεχνία χρησιμοποιεί τον δεύτερο τρόπο, μεταχειρίζεται δηλαδή τη συγκινησιακή χρήση της γλώσσας, όπου ο λόγος είναι φορτισμένος με τη μεγαλύτερη συναισθηματική ένταση και ανοίγει νέους ορίζοντες στη θέαση του κόσμου, αφού μεταστοιχειώνει την πραγματικότητα σ' ένα παιχνίδι υποβολής και επιβολής. Τα παιδιά μαθαίνουν τη γλώσσα μέσα από ενδιαφέροντα ακούσματα λογοτεχνικών κειμένων, που ανταποκρίνονται σε σχήματα ή σε σενάρια γλώσσας που έχουν διαμορφώσει πριν πάνε στο σχολείο. Με όχημα την ιστορία τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να μάθουν τη γραμματική, το συντακτικό και το λεξιλόγιο της γλώσσας (Φλωρά, 2011).

Για να υλοποιηθεί όμως ο σκοπός αυτός πρέπει το νηπιαγωγείο να διαθέτει όλα τα μέσα (βιβλία, παραμύθια), ώστε τα παιδιά να προσλαμβάνουν ερεθίσματα μέσα από το χώρο του νηπιαγωγείου. Είναι γνωστό ότι η αναγνωστική συμπεριφορά καλλιεργείται στις μικρές ηλικίες και ότι η συνήθεια να διαβάζουμε βιβλία αναπτύσσεται στα πρώτα χρόνια της ζωής μας (Καλλέργης, 1995). Οι Robinson & Spodek, (στη: Φλωρά, 2011), παρατηρούν ότι η λογοτεχνία αποτελεί μια προφανή πηγή ποικιλίας στη χρήση λέξεων και λεξιλογίου.

Το νηπιαγωγείο αποτελεί μία θεμελιώδη βαθμίδα της εκπαίδευσης όπου στήνονται οι βάσεις που θα επιτρέψουν το παιδί να γίνει ενεργητικός και όχι παθητικός αποδέκτης ουσιαστικών πραγμάτων.

Εικόνα 3: Λογοτεχνία

2.3 ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η παιδική λογοτεχνία έχει ως σκοπό να μεταδώσει συναισθήματα στα παιδιά και να δημιουργήσει κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε τα παιδιά να αναπτύξουν την φαντασία τους, να διερευνήσουν τους γνωστικούς τους ορίζοντες και να ανακαλύψουν πράγματα μέσω της μάθησης. Επιπλέον συμβάλλει στην αισθητική καλλιέργεια, στην ψυχική ωρίμανση και φυσικά στην ανάπτυξη της σκέψης και του προφορικού τους λόγου. Η παιδική λογοτεχνία και συγκεκριμένα οι μικρές εικονογραφημένες ιστορίες, μπορούν να βοηθήσουν στον εμπλουτισμό του λεξιλογίου των παιδιών στην προσχολική ηλικία. Η παιδική λογοτεχνία περιλαμβάνει:

- Κείμενα πρωτότυπης παραγωγής,
- Κριτικά κείμενα, τα οποία εντάσσονται στον ευρύτερο χώρο της Θεωρίας της Λογοτεχνίας και της Κριτικής,
- Εργασίες, οι οποίες προσεγγίζουν την πρωτότυπη παραγωγή της παιδικής λογοτεχνίας κατά τρόπο ερμηνευτικό και διδακτικό.

Η Rebecca Lukens υποστηρίζει ότι η παιδική λογοτεχνία διαφέρει στο είδος με την λογοτεχνία αλλά τονίζει και την σημασία της χρήσης του ίδιου γραψίματος τόσο για τους ενήλικες όσο και για τα παιδιά.

Ο Nicholas Tucker αναφέρει ότι το λεξιλόγιο του κείμενου θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των παιδιών και ο Miles McDowell τονίζει την σημασία της παιδικής λογοτεχνίας αναφέροντας τα χαρακτηριστικά του παιδικού βιβλίου:

- Τα παιδικά βιβλία χαρακτηρίζονται από την ενεργό δράση, τους διαλόγους και τα γεγονότα, είναι εκ φύσεως πιο σύντομα και δεν προτιμούν την στασιμότητα και τις περιγραφές,
- Κατά κύριο λόγο οι πρωταγωνιστές στα παιδικά βιβλία είναι παιδιά και η γλώσσα η οποία χρησιμοποιείται ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των παιδιών,
- Οι ηθικές σηματοποιήσεις ενυπάρχουν στα κείμενα για παιδιά κάτι που συνήθως λείπει από την λογοτεχνία των ενηλίκων,
- Ένα ακόμη χαρακτηριστικό που υπάρχει στην παιδική λογοτεχνία είναι η ευδιάκριτη δομή,

- Άλλο ένα χαρακτηριστικό είναι η φαντασία, η απλότητα και οι περιπέτειες που ενυπάρχουν σε ένα παιδικό κείμενο.

Η Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου αποφεύγει να ορίσει το περιεχόμενο της Παιδικής Λογοτεχνίας χρησιμοποιώντας απλώς και μόνο έναν ορισμό, ενώ προτιμά να καταγράψει τα σημεία αναγνώρισής της: ως προς τη μορφή, τη λιτότητα του λόγου, την απουσία βωμολοχιών και σαρκασμού, τη συντομία και το καίριο των περιγραφών, την αμεσότητα της αφήγησης, τη διαγραφή των χαρακτήρων χωρίς επιμονή στην ψυχογράφησή τους, ως προς το περιεχόμενο, ότι η υπόθεση έχει ξεκάθαρο πλαίσιο και η πλοκή είναι έντονη και γρήγορη, προπάντων ότι υπάρχει κάθαρση και το διάχυτο αίσθημα ότι ο αναγνώστης είναι αντικείμενο αγάπης από το συγγραφέα (Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, 1990).

Η Παιδική λογοτεχνία είναι από την φύση της προγραμματική πράγμα που σημαίνει ότι η τέχνη του λόγου προσαρμόζεται σκόπιμα στα δεδομένα της ψυχολογίας του παιδιού. Πρόκειται για διαδικασία που φαινομενικά αντίκειται στην φύση και τον λειτουργικό ρόλο της λογοτεχνίας. (Καλλέργης, 1995). Αναφερόμαστε σε λογοτεχνικά κείμενα που είναι δομημένα με τρόπο ώστε να συμβάλουν στην ψυχαγωγία των παιδιών, αλλά και στην πνευματική τους καλλιέργεια, στη διαμόρφωση ελεύθερης συνείδησης και στην ωρίμανση της προσωπικότητάς τους. Η πρώτη μύηση στην λογοτεχνία και το βιβλίο μπορεί κάλλιστα να γίνει στην προσχολική ηλικία, κατά την οποία γίνεται διαχωρισμός του εαυτού από τον άλλον και δημιουργούνται εκείνες οι ψυχικές βαθμίδες που δίνουν την δυνατότητα του παιδιού να προσλαμβάνει, να προβάλλει και να προβάλλεται, να ταυτίζει, να ταυτίζεται και στην συνέχεια να διακρίνει το αληθές από το αληθοφανές. Είναι η ιδανική περίοδος για την εισαγωγή του λογοτεχνικού βιβλίου στη ζωή του παιδιού, που μπορεί να λειτουργήσει τόσο προστατευτικά όσο και απελευθερωτικά για το παιδί (Παναγιωτόπουλος, 2001). Δεν είναι υπερβολή αν πούμε ότι η σχέση του παιδιού με το βιβλίο μπορεί να αρχίσει ακόμη από τους μήνες της κύησης, μέσω της μουσικής τις ανάγνωσης των παραμυθιών (Παπαδάτος, 2009).

Ο Παπαντωνάκης αναφερόμενος στην Παιδική Λογοτεχνία σημειώνει τα διακριτά γνωρίσματα του παιδικού βιβλίου:

- ➔ τα παιδικά βιβλία είναι εν γένει συντομότερα και προτιμούν την ενεργό δράση από τη στασιμότητα, τους διαλόγους και τα γεγονότα από τις περιγραφές και τις ενδοσκοπήσεις,
- ➔ κατά κανόνα οι πρωταγωνιστές είναι παιδιά και η γλώσσα του βιβλίου είναι προσανατολισμένη στη γλώσσα του παιδιού,
- ➔ χρησιμοποιούνται οι συμβάσεις και η ιστορία εκτυλίσσεται με εμφανείς ηθικές δρασεις τις οποίες συνήθως αγνοεί η λογοτεχνία των ενηλίκων,
- ➔ έχουν ευδιάκριτη δομή,
- ➔ και, τέλος, θα ήταν σημαντική παράλειψη να μην αναφερθούν τα στοιχεία του μαγικού και του φανταστικού, της απλότητας και της περιπέτειας, που αποτελούν βασικά συστατικά του παιδικού βιβλίου (Παπαντωνάκης, χ.χ.).

Η Παιδική Λογοτεχνία προσφέρει την ίδια απόλαυση με αυτήν που προσφέρει και η Λογοτεχνία των ενηλίκων. Τα παιδιά αναζητούν να απολαύσουν μια ιστορία, αλλά οι πηγές αυτής της απόλαυσης είναι πιο περιορισμένες, γιατί οι εμπειρίες τους είναι περισσότερο περιορισμένες, εφόσον τα παιδιά αδυνατούν να κατανοήσουν τις ιδέες λόγω της συνθετότητάς τους. Για το λόγο αυτό θα πρέπει και η διατύπωσή τους να είναι πιο απλή, τόσο στη γλώσσα όσο και στη μορφή. Η λογοτεχνία στη σχέση της με το παιδί αναδεικνύεται σε μορφωτικό αγαθό που συμβάλλει στην καλλιέργεια του ανθρώπινου ήθους, αφού δονεί την καρδιά, οδηγεί στην μέθεξη, κινεί στη βίωση του ανθρώπινου πόνου και της χαράς, μυεί στην ομορφιά, αφού η τελειωμένη γλώσσα του έθνους και του λαού πλαστοουργεί (Κατσίκη – Γκίβαλου, 1995). Οι ιστορίες έχουν μια αμεσότητα, αποφεύγονται οι πολλές παρεκβάσεις και η σχέση που διέπει τα δρώντα πρόσωπα με τη δράση είναι εμφανέστερη. Ευκρινέστερες είναι επίσης και οι σχέσεις που διέπουν τα δρώντα πρόσωπα είτε αυτά είναι υποκείμενα δράσης ή κατάστασης είτε αντικείμενα αξίας κ.ά. Εξάλλου, τα παιδιά προτιμούν τον κυριολεκτικό λόγο περισσότερο από τους ενηλίκους, ενώ είναι δεκτικότερα και επιρρεπέστερα στις φαντασιακές καταστάσεις (Παπαντωνάκης, χ.χ.) κι όλοι συμφωνούν πως το καλό παιδικό βιβλίο τέρπει και διδάσκει, προσφέρει στοιχεία βιωματικά και ήρωες αληθινούς με πλούσιο συναισθηματικό κόσμο, ρεαλισμό σύμφωνο με το ψυχικό και νοητικό κλίμα του παιδιού και ένα ευτυχισμένο τέλος (Δελώνης, 1981).

Η ένταξη των λογοτεχνικών κειμένων σε κατηγορίες με βάση τα κριτήρια του ήχου και της μορφής γραφής μας οδηγούν στην παρακάτω βασική κατηγοριοποίηση (Παπαντωνάκης, 2003).

❖ Πεζογραφία και

❖ Ποίηση.

Μια βασική κατηγοριοποίηση των ειδών της παιδικής λογοτεχνίας με βάση τόσο το περιεχόμενο, τη μορφή, και τους αναγνώστες (Παπανικολάου & Τσιλιμένη, 1992) στους οποίους απευθύνονται είναι η παρακάτω:

- ✚ Η παιδική ποίηση: δημοτική ποίηση και έντεχνη ποίηση,
- ✚ Το παραμύθι: το λαϊκό παραμύθι και το σύγχρονο ή έντεχνο παραμύθι,
- ✚ Ο Μύθος: νεοελληνικοί παροιμιόμυθοι - παραδόσεις - ευτράπελες διηγήσεις ή αστειολογήματα,
- ✚ Οι μικρές ιστορίες,
- ✚ Τα εικονογραφημένα παιδικά βιβλία,
- ✚ Τα παιδικά περιοδικά,
- ✚ Τα κόμικς,
- ✚ Τα βιβλία γνώσεων,
- ✚ Το παιδικό θέατρο, το θεατρικό παιχνίδι, ο παραγκιόζης και το κουκλοθέατρο.

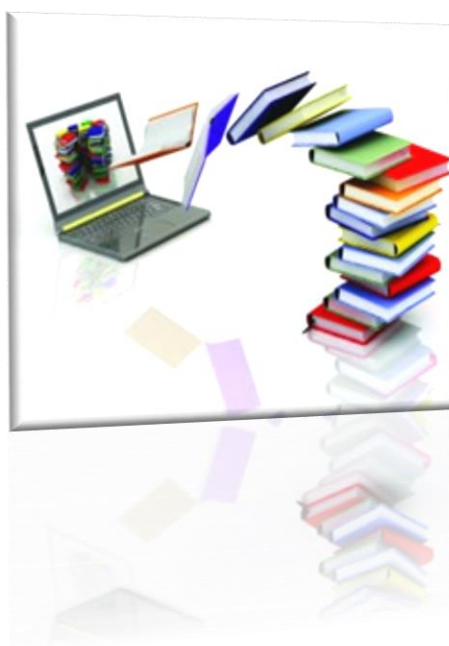

Εικόνα 4: Παιδική Λογοτεχνία

3. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ Τ.Π.Ε

Οι «Σύγχρονες Τεχνολογίες», δηλαδή οι τεχνολογίες που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, διεθνώς αποκαλούνται Informational and Communicational Technology (I.C.T.). Στα ελληνικά χρησιμοποιούμε τον όρο «Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών» (Τ.Π.Ε.) ή «Πληροφοριακή και Επικοινωνιακή Τεχνολογία» (Π.Ε.Τ.). Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, θα μπορούσε να υιοθετηθεί η άποψη ότι ασχολούνται, κυρίως, με τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών που επιτρέπουν την ανταλλαγή ή τη διάχυση διαμοιρασμό πληροφορίας και την επικοινωνία μεταξύ ατόμων ή ομάδων (Μπράτιτσης, Θ., 2015). Η σύγχρονη αυτή επιστήμη ή τεχνολογία συμβάλει, λοιπόν, στη μετάδοση της πληροφορίας σε οποιαδήποτε μορφή (μέσο) της, μπορεί να είναι κείμενο, αριθμοί, γράφημα, ήχος, βίντεο. Ο πυρήνας των Τ.Π.Ε. είναι ο ηλεκτρονικός υπολογιστής εμπλουτισμένος με ποικίλες δυνατότητες (πολυμέσα, υπέρ-μέσα).

Εικόνα 5: Πληροφορική Και Εκπαίδευση

3.2 Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ Τ.Π.Ε. ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η εξέλιξη της τεχνολογίας και γενικά όλων των πραγμάτων αλλάζει ριζικά την ζωή μας παγκοσμίως, έτσι η χρήση του υπολογιστή και των λογισμικών μετρά δεκαετίες από την εμφάνιση της. Με την πάροδο του χρόνου και τις αυξημένες απαιτήσεις τόσο των μικρών όσο και των μεγάλων.

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών Πληροφορικής (Δ.Ε.Π.Π.Σ.Π.) (2001-2002) αποτελεί την ολοκληρωμένη πρόταση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για την εφαρμογή των Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση και προήλθε ως αποτέλεσμα συζήτησης με την Εκπαιδευτική Κοινότητα και εσωτερικής αξιολόγησης. Για πρώτη φορά, το 2003, ενδείκνυται ένα Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Πληροφορικής στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. (Διαθεματικό Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών. Το συγκεκριμένο Δ.Ε.Π.Π.Σ. δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Κυβερνήσεως (Αρ. Φύλλου 1376, τ. Β' 18/10/2001, άρθρο 6) και από την χρονολογία 2003- 2004 εφαρμόζεται σε πολλά ολοήμερα Νηπιαγωγεία.

Σύμφωνα με τον Αναστάσιο Μικρόπουλο, Καθηγητή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και τον Χαράλαμπο Μουζάκη, η ένταξη των Τ.Π.Ε. στην ελληνική εκπαίδευση ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1980 ως μάθημα πληροφορικής, το οποίο διδάσκεται μέχρι και σήμερα. Η ένταξη όμως των Τ.Π.Ε. έχει ως στόχο την στήριξη της μαθησιακής διαδικασίας επηρεάζεται από εξωτερικούς παράγοντες, όπως την οικονομική κρίση που έχει ως αποτέλεσμα την μη παροχή πόρων στην εκπαίδευση.

Βασικός σκοπός για τους μαθητές στην προσχολική ηλικία είναι να γνωρίσουν και να εξοικειωθούν με τον υπολογιστή. Με την ένταξη των Τ.Π.Ε. στο εκπαιδευτικό σύστημα θα δώσει την ευκαιρία στα παιδιά να αναπτύξουν την έννοια της συνεργασίας και της επικοινωνίας, να ψυχαγωγηθούν παράλληλα με τη διδασκαλία και να εισάγουν τις νέες τεχνολογίες στη καθημερινότητα τους. Η χρησιμοποίηση του διαδικτύου σε αυτή την ηλικία είναι σαφώς περιορισμένη, γιατί οι μαθητές δεν έχουν μάθει ακόμη να διαβάζουν και να γράφουν. Οι μαθητές μπορούν μέσα από το διαδίκτυο, με την βοήθεια της νηπιαγωγού να δημοσιεύουν τις εργασίες τους, να συνεργάζονται με παιδιά άλλων νηπιαγωγείων.

Στα παιδιά δίνονται ευκαιρίες μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες να έρθουν σε πρώτη επαφή με τον υπολογιστή ώστε να είναι ικανά:

- να ταυτίζουν τον υπολογιστή με μια μηχανή που βοηθάει τον άνθρωπο στην εργασία του και που μπορεί να τον χρησιμοποιήσει για παιχνίδι και διασκέδαση,
- να αναγνωρίζουν τις κυριότερες μονάδες του υπολογιστή (κεντρική μονάδα, πληκτρολόγιο, ποντίκι, οθόνη, ηχεία, εκτυπωτή) και τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα,
- να εντοπίζουν γράμματα και αριθμούς στο πληκτρολόγιο, να κινούν το ποντίκι παρατηρώντας την ταυτόχρονη κίνηση του δείκτη στην οθόνη, να τοποθετούν το δείκτη του ποντικιού σε συγκεκριμένη θέση στην οθόνη, να «γράφουν» χρησιμοποιώντας κεφαλαία και πεζά γράμματα, να χρησιμοποιούν τα ειδικά πλήκτρα του κενού, της διαγραφής και του enter/return, να επιλέγουν με το ποντίκι (π.χ. έτοιμο σχήμα, σχέδιο ή εικόνα, εργαλείο σχεδίασης, χρώμα από την παλέτα κ.λπ.),
- να «παίζουν» με τα εργαλεία ελεύθερης σχεδίασης (μολύβι, πινέλο, σπρέι κ.λπ.) και τα έτοιμα γεωμετρικά σχήματα για να κάνουν τις δικές τους συνθέσεις,
- να χρησιμοποιούν έναν ψηφιακό δίσκο δεδομένης μνήμης (CDROM) για να ακούσουν μουσική, τραγούδια, ιστορίες ή παραμύθια,
- να χρησιμοποιούν κατάλληλο λογισμικό για να εκτελέσουν παιχνίδια εξερεύνησης και επίλυσης απλών προβλημάτων,
- να γνωρίζουν τη σωστή χρήση του υπολογιστή για τη δική τους ασφάλεια και προφύλαξη αλλά και για την προστασία της συσκευής,
- να γνωρίζουν τη σωστή θέση του σώματός τους μπροστά στον υπολογιστή (πώς πρέπει να κάθονται, πώς να στηρίζουν τα χέρια τους κ.λπ.), να συνεργάζονται σε ομάδες για την παραγωγή κάποιου έργου και να σέβονται τις απόψεις και την εργασία των άλλων.

Παρόλο που οι « Σύγχρονες Τεχνολογίες» κάνουν αισθητή τη παρουσία τους στην εποχή μας, οι απόψεις για την αναγκαιότητα των Τ.Π.Ε. στην εκπαίδευση δίστανται. Όσοι τάσσονται υπέρ ,τα πλεονεκτήματα που παραθέτουν σχετίζονται με την καλύτερη κατανόηση και εμβάθυνση στη γνώση. Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση προσφέρουν την ευκαιρία για μία εξατομικευμένη διδασκαλία και την παροχή αξιολόγησης σχετικά με τις γνώσεις και τις δεξιότητες του μαθητή (Ράπτης, Ράπτη, 1998). Ο υπολογιστής, με άλλα λόγια, δίνει τη δυνατότητα στο μαθητευόμενο να αναπτύξει μεθοδικό και επιστημονικό τρόπο σκέψης, να γνωρίσει την εκπαιδευτική πλευρά των Τ.Π.Ε. Τα πλεονεκτήματα δεν

αφορούν μόνο τους μαθητές, αλλά και τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς με την προοπτική ότι μπορούν να ασχοληθούν με την κατασκευή λογισμικών και να τους δοθεί η δυνατότητα επιμόρφωσης, εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με τη βοήθεια των νέων τεχνολογιών (Ένωση Πληροφορικών Ελλάδα, 2006).

3.3 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ Τ.Π.Ε.

Όσον αφορά στα μειονεκτήματα της χρήσης των Τ.Π.Ε., υποστηρίζεται ότι είναι πιθανό να προκαλέσουν ομοιομορφία στη διδασκαλία και την αξιολόγηση, πράγμα το οποίο μπορεί να δυσκολέψει τη διαδικασία σχετικά με την σύνθετη γνώση και τη δημιουργική μάθηση με αποτέλεσμα η διδασκαλία να εξελιχθεί σε μία απρόσωπη διαδικασία. Επίσης, πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα κατασκευάζονται με βάση μονόπλευρες θεωρήσεις για τη μάθηση και από μη ειδικούς. Επιπλέον, αναφέρονται μειονεκτήματα που σχετίζονται με τη διάσπαση της προσοχής των παιδιών και την κοινωνική απομόνωση και μοναξιά, γεγονός που μπορεί να συνδεθεί και με τη μετατροπή της μάθησης από ομαδική διαδικασία σε ατομική. Τέλος, με τη χρήση των Τ.Π.Ε. αναφέρονται αρνητικές επιπτώσεις στο νευρικό σύστημα του παιδιού και σε άλλα παρόμοια προβλήματα, όπως πονοκέφαλοι, κούραση ματιών κ.λπ. (Ένωση Πληροφορικών Ελλάδα, 2006).

3.4 ΛΟΓΟΙ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ Τ.Π.Ε. ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Στο άρθρο της Κλεοπάτρας Νικολοπούλου διεξάχθει μια έρευνα που είχε σκοπό να διερευνηθούν οι λόγοι χρήσης του υπολογιστή και να αναδειχθούν οι τρόποι ένταξης, χρήσης και αξιοποίησής του στο νηπιαγωγείο. Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν γυναίκες νηπιαγωγοί, εθελοντικά. Οι νηπιαγωγοί λοιπόν είχαν παρακολουθήσει το πρώτο μέρος επιμόρφωσης με σκοπό την απόκτηση δεξιοτήτων στα Τ.Π.Ε., αλλά δεν παρακολούθησαν το δεύτερο μέρος όσον αφορά την παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. Οι ερωτήσεις που τέθηκαν στις νηπιαγωγούς αφορούσαν την συχνή χρήση του υπολογιστή από τα νήπια και πως συντελείται η οργάνωση-διαχείριση της τάξης όταν χρησιμοποιείται ο υπολογιστής. Οι λόγοι χρήσης του υπολογιστή στην τάξη με τα νήπια είναι οι εξής:

- ✚ ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων (ανάγνωση, γραφή)
- ✚ ανάπτυξη δεξιοτήτων λεπτής κινητικότητας,
- ✚ κίνητρο για τη μάθηση (ή για επιβράβευση),
- ✚ εποπτικό μέσο,
- ✚ ψυχαγωγία (πχ., παίξιμο παιχνιδιών),
- ✚ υποστήριξη στόχων του ΔΕΠΠΣ,
- ✚ ανάπτυξη μαθηματικών δεξιοτήτων,
- ✚ εύρεση πληροφοριών (πχ., για ένα project),
- ✚ δημιουργία CD-ROM που δίνεται στους γονείς,
- ✚ εμπέδωση / ολοκλήρωση της δουλειάς που έχει ξεκινήσει.

3.5 ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Τ.Π.Ε.

Η περίπτωση της ψηφιακής αφήγησης στο οποίο αναφέρεται η εισαγωγή των Τ.Π.Ε. στην προσχολική εκπαίδευση και στο πως οι νηπιαγωγοί θα υλοποιήσουν δραστηριότητες που να προάγουν τον αναδυόμενο και ψηφιακό γραμματισμό. Είναι πλέον πασιφανές ότι η τεχνολογία έχει ενσωματωθεί στην προσχολική ηλικία και στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου μέσω του Δ.Ε.Π.Π.Σ., με σκοπό την εξοικείωση των παιδιών με τον υπολογιστή και την επαφή τους με απλές δραστηριότητες. Ειδικότερα, ο υπολογιστής μπορεί να συμβάλλει ως μέσο διδασκαλίας σε αρκετά μαθήματα (Ράπτης & Ράπτη, 2004, στο άρθρο Γώτη, Αγορίτσα, Γιάγκογλου). Η ενασχόληση με τον υπολογιστή επηρεάζει αρκετά την νοημοσύνη των παιδιών, εμπλουτίζει τις γνώσεις, βοηθά στην καλύτερη μνήμη, αναπτύσσει ένα αίσθημα ομαδικότητας, ενισχύει την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων (Κόμης, 2004 στο Γώτη, Αγορίτσα, Γιάγκογλου). Επιπλέον έχει αναφερθεί από τους Lynch & Warner ,2004 (στο Γώτη, Αγορίτσα, Γιάγκογλου) ότι η σωστή χρήση του υπολογιστή από τα παιδιά μικρής ηλικίας βοηθά στην γνωστική ανάπτυξή τους.

Όσον αφορά τον ρόλο του εκπαιδευτικού θα πρέπει να δημιουργεί κατάλληλες συνθήκες στις οποίες να οργανώνει τις δραστηριότητες με σκοπό να ενισχύουν τις προϋπάρχουσες γνώσεις και να αποκτούν καινούργιες (Whitehurst & Lonigan, 1998, Teale & Sulzby, 1986, Παπούλια Τζελέπη, 2001, Ferreiro & Teberosky, 1982, Γώτη, 2010 στο Γώτη, Αγορίτσα, Γιάγκογλου). Σύμφωνα με την Γώτη τα παιδιά που ζουν σε ένα περιβάλλον με γλωσσικά ερεθίσματα σχηματίζουν απόψεις για το γραπτό λόγο, και με κατάλληλο χειρισμό από το σχολείο να κατακτηθούν νέες γνώσεις.

4. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ, ΠΑΙΔΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ Τ.Π.Ε.

Τα τελευταία χρόνια οι Νέες Τεχνολογίες έκαναν δυναμική είσοδο στην εκπαίδευση και μαζί τους έφεραν ένα σύγχρονο και διαφορετικό τρόπο διδασκαλίας. Ειδικότερα η αξιοποίησή τους για την διδασκαλία της δημιουργικής γραφής αποτελεί ένα καινοτόμο και διαδραστικό επικοινωνιακό μοντέλο συγγραφής και ταυτόχρονης πρόσληψης της λογοτεχνίας. Αν και υπάρχει ελάχιστο τεχνολογικό υλικό, στα σχολεία γίνεται προσπάθεια αξιοποίησής του. Σε κάθε νηπιαγωγείο είναι απαραίτητο να υπάρχει ένας Ηλεκτρονικός Υπολογιστής, γιατί η τεχνολογία σήμερα μπορεί να αξιοποιηθεί ως υποστηρικτικό εργαλείο μάθησης για τα παιδιά. Αναλυτικότερα, προτείνεται η χρήση εκπαιδευτικών λογισμικών, ιστοσελίδων και ποικίλων εφαρμογών πολυμέσων, τα οποία θα δώσουν ώθηση στη δημιουργικότητα των παιδιών και θα ενεργοποιήσουν την έμπνευσή τους (Βακάλη κ.ά., 2013).

Η δημιουργική γραφή στοχεύει στοχεύει στην ανάδειξη «μικρών» συγγραφέων όχι με τον παραδοσιακό τρόπο αλλά με την αξιοποίηση νέων τρόπων και μέσων αφήγησης με την συμβολή της τεχνολογίας ως εργαλείου διδασκαλίας και συγγραφικής τέχνης. Ο εκπαιδευτικός φροντίζει να διαθέσει στους μαθητές τα κατάλληλα εργαλεία και μέσα για την καλύτερη και πιο ωφέλιμη μαθησιακή εμπειρία. Εξάλλου δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες και συνταγές για να γίνει κανείς συγγραφέας. Αυτό που χρειάζεται. Όπως αναφέρει ο William Faulkner, (στο: Σουλιώτης, 2012: 13), «είναι 99% ταλέντο, 99% πειθαρχία και 99% δουλειά».

Επιπρόσθετα, η συμβολή της λογοτεχνίας είναι αρκετά θετική στην ανάπτυξη των παιδιών, επειδή ενισχύει την ενεργή συμμετοχή και καταρρίπτει την παθητική στάση των παιδιών, η παιδική λογοτεχνία ειδικότερα είναι καθαρά επηρεασμένη από τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις των παιδιών και για αυτό είναι ελκυστική σε αυτά. Η ένταξη των Τ.Π.Ε. στο νηπιαγωγείο έχει αποδειχθεί από έρευνες ότι η επιρροή η οποία ασκεί στα παιδιά είναι άκρως θετική, αφού βοηθά στην ανάπτυξη της λεπτής κινητικότητας, των γλωσσικών δεξιοτήτων και αποτελεί σημαντικό κίνητρο για μάθηση.

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας με τη χρήση της πληροφορικής ενισχύει την ανάγνωση λογοτεχνικών κειμένων με τη συμμετοχή των παιδιών σε αυτήν. Επιδιώκει τα παιδιά να κατανοήσουν την γλώσσα που χρησιμοποιείται στη λογοτεχνία, να διευρύνουν τις γνώσεις τους, να σκέφτονται, να κρίνουν και να εκφράζουν τις απόψεις

τους σχετικά με τα λογοτεχνικά κείμενα. Με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσονται πολλές δεξιότητες, η κριτική και η δημιουργική ικανότητα και η αναγνώριση των κύριων στοιχείων ενός λογοτεχνικού έργου. Η δημιουργική γραφή επιδιώκει να διαμορφώσει υποψιασμένους αναγνώστες και να αναδείξει ικανούς συγγραφείς (Νικολαΐδου κ.ά., 2014).

Το διαδίκτυο και σύγχρονα πολυμέσα δίνουν τη δυνατότητα για τη δημιουργία ποικίλων δραστηριοτήτων «δημιουργικής γραφής». Διάφορες εκπαιδευτικές εφαρμογές στο διαδίκτυο συμβάλλουν στη συνεργασία των παιδιών, την ηλεκτρονική μάθηση και γραφή, τύπου fan fiction.

Η ένταξη του υπολογιστή μέσω του Δ.Ε.Π.Π.Σ. μπορεί να συμβάλλει στην ψυχαγωγία των παιδιών αλλά παράλληλα μπορεί να αποτελέσει εργαλείο μάθησης. Ο συνδυασμός του υπολογιστή με τις κατάλληλες δραστηριότητες μπορεί να συμβάλλει θετικά στην γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών αλλά και στην απόκτηση οικειότητας με τον υπολογιστή. Με τις κατάλληλες εκπαιδευτικές εφαρμογές και τα λογισμικά μπορούν να παραχθούν κείμενα δημιουργικής γραφής τα οποία θα συντελέσουν έτσι ώστε να βοηθήσουν τα παιδιά να αναπτύξουν την φαντασία και την δημιουργικότητα τους. Επιπλέον, η παροχή του υλικού μέσω internet δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους.

5. ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Στο βιβλίο « η δημιουργική γραφή στο νηπιαγωγείο», στο οποίο τρεις «δάσκαλοι» διαφορετικών εκπαιδευτικών βαθμίδων «συναντήθηκαν» προκειμένου να αναλύσουν την αξία της ένταξης της δημιουργικής γραφής στην προσχολική ηλικία, αλλά και να προτείνουν δραστηριότητες που έχουν ενταχθεί ή μπορούν να ενταχθούν στην προσχολική τάξη. Οι δραστηριότητες έχουν στόχο την ανάπτυξη των ικανοτήτων και δεξιοτήτων του κάθε παιδιού και είναι σαφώς σχεδιασμένες πάνω στις αρχές του Δ.Ε.Π.Π.Σ. Οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής μπορούν να βοηθήσουν στην καλλιέργεια δεξιοτήτων, δεξιότητες όπως:

- ❖ Επικοινωνίας, όπως να μιλάει, να ακούει, να γράφει,
- ❖ Να έρθει σε επαφή με τα μαθηματικά, μέσω των αριθμών με σκοπό να τα χρησιμοποιεί στην καθημερινή του ζωή,
- ❖ Να αποκτήσει την δεξιότητα της συνεργασίας, του ομαδικού κλίματος,
- ❖ Να έχει την ικανότητα να συλλέγει πληροφορίες από διάφορες πηγές,
- ❖ Και επίσης, να αποκτήσει την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων.

Οι δεξιότητες που θα αναπτυχθούν από αυτές τις δραστηριότητες θα αφορούν διαφορετικό γνωστικό στόχο. Για την επίτευξη της καλλιέργειας των δεξιοτήτων σημαντικό ρόλο παίζει και η επιλογή των δραστηριοτήτων. Στόχος των δραστηριοτήτων είναι η ανάπτυξη των γνωστικών περιοχών.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1^η Δραστηριότητα:

Χρειαζόμαστε το παραμύθι «Τα Τρία Γουρουνάκια» του Τζόζεφ Τζέικομπς.

Εικόνα 6: Τα Τρία Γουρουνάκια

Μια φορά και έναν καιρό ήταν τρία γουρουνάκια που ζούσαν με την μαμά τους. Όταν μεγάλωσαν τα γουρουνάκια η μαμά τους τους είπε:

- Παιδιά μου μεγαλώσατε πια και ήρθε η ώρα να φύγετε από το σπίτι και να πάτε να βρείτε την τύχη σας. Να θυμάστε μόνο πως σε ότι και αν κάνετε να δίνετε τον καλύτερό σας εαυτό και να το κάνετε όσο καλύτερα μπορείτε.

Έτσι τα τρία γουρουνάκια χαιρέτησαν τη μαμά τους και έφυγαν από το σπίτι. Το πρώτο γουρουνάκι δεν πρόλαβε καλά καλά να απομακρυνθεί από το σπίτι και είδε έναν άνθρωπο που κουβαλούσε άχυρα. Χωρίς να το σκεφτεί και πολύ έτρεξε γρήγορα δίπλα του και του είπε:

- Σε παρακαλώ άνθρωπέ μου, πούλησέ μου τα άχυρά σου. Θέλω να φτιάξω με αυτά το σπίτι μου.

Ο άνθρωπος παραξευτέθηκε που το γουρουνάκι ήθελε να φτιάξει ένα σπίτι από άχυρα. Παρόλ' αυτά του τα πούλησε.

Έτσι το πρώτο γουρουνάκι βρήκε ένα ωραίο μέρος και χωρίς πολύ κόπο, έφτιαξε ένα σπίτι από άχυρα για να μείνει. Τα αδέρφια του το αποχαιρέτησαν και συνέχισαν το ταξίδι τους.

Μια μέρα, ένας πεινασμένος λύκος περπατούσε στο δρόμο και έψαχνε να βρει κάτι να φάει. Εκεί που περπατούσε, είδε από μακριά το σπίτι με τα άχυρα και απ' έξω το γουρουνάκι. Να μια καλή ευκαιρία για να φάω, σκέφτηκε και πλησίασε προς το σπίτι. Το γουρουνάκι μόλις τον είδε έτρεξε στο σπίτι του για να προστατευθεί. Στάθηκε λοιπόν ο λύκος έξω από το σπίτι και αφού χτύπησε δυνατά την πόρτα φώναξε:

- Γουρουνάκι, άνοιξέ μου και άφησέ με να μπω μέσα.
- Σιγά να μην σου ανοίξω για να μπεις μέσα και να με φας, απάντησε το γουρουνάκι.
- Τότε κι εγώ θα φυσήξω με όλη μου την δύναμη και θα γκρεμίσω το σπίτι σου, αποκρίθηκε ο λύκος.

Έτσι, φύσηξε και χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια το σπίτι γκρεμίστηκε. Τότε ο λύκος έτρεξε, έπιασε το γουρουνάκι και το έφαγε!

Τα άλλα δύο γουρουνάκια που έμαθαν τι έπαθε ο αδερφός τους σκέφτηκαν ότι θα πρέπει να είναι πιο προσεκτικά. Εκεί που περπατούσαν, βλέπουν ένα άνθρωπο που κουβαλούσε ένα φορτίο με ξύλα. Το δεύτερο γουρουνάκι πήγε αμέσως κοντά του και του είπε:

- Καλέ μου άνθρωπε, πούλησέ μου τα ξύλα σου για να φτιάξω το σπίτι μου. Και πράγματι ο άνθρωπος του πούλησε τα ξύλα.

Τότε, το γουρουνάκι έφτιαξε ένα ωραίο ξύλινο σπίτι για να μείνει. Κουράστηκε λίγο, άλλα σκέφτηκε ότι δεν πειράζει γιατί το σπίτι που είχε φτιάξει ήταν πιο γερό από του ανόητου αδερφού του. Έτσι αποχαιρέτησε τον αδερφό του, μπήκε μέσα στο σπιτάκι του, κάθισε στην καρέκλα του και απολάμβανε την ζεστασιά του σπιτιού.

Στο μεταξύ ο κακός λύκος άρχισε πάλι να πεινάει. Εκεί που περπατούσε και σκεφτόταν τι να φάει, είδε το ξύλινο σπίτι και μέσα σε αυτό το δεύτερο γουρουνάκι. Αμέσως πήγε κοντά, χτύπησε δυνατά την πόρτα και είπε:

- Γουρουνάκι, άνοιξέ μου και άφησέ με να μπω μέσα.
- Δεν με ξεγελάς εμένα λύκε, φώναξε από μέσα το γουρουνάκι. Αν σου ανοίξω θα μπεις μέσα και θα με φας.
- Τότε κι εγώ θα φυσήξω με όλη μου την δύναμη και θα σου γκρεμίσω το σπίτι, απάντησε νευριασμένος ο λύκος.

Έτσι, φύσηξε μια, φύσηξε δυο και μετά από αρκετή προσπάθεια το σπίτι γκρεμίστηκε. Τότε ο λύκος έτρεξε γρήγορα, έπιασε το γουρουνάκι και το έφαγε και αυτό!

Το τρίτο γουρουνάκι δεν ήταν ανόητο σαν τους αδερφούς του. Αφού περπάτησε και έψαξε πολύ, βρήκε έναν άνθρωπο που κουβαλούσε τούβλα.

- Σας παρακαλώ κύριε, του είπε, πουλήστε μου τα τούβλα σας για να φτιάξω το σπίτι μου.

Και τότε ο άνθρωπος αποφάσισε να δώσει τα τούβλα στο γουρουνάκι.

Το τρίτο γουρουνάκι κουράστηκε πολύ για να φτιάξει το σπίτι του. Του πήρε πολλές ημέρες, στο τέλος όμως έφτιαξε ένα πολύ γερό σπίτι από τούβλα και τσιμέντο. Μπήκε λοιπόν μέσα και κάθισε για να ξεκουραστεί.

Ο κακός λύκος που είχε πεινάσει πάλι, είδε το σπίτι από το τρίτο γουρουνάκι. Σκέφτηκε ότι ήταν η ευκαιρία του να το φάει και αυτό όπως τα αδέρφια του και ευθύς πήγε και χτύπησε την πόρτα:

- Γουρουνάκι, άνοιξέ μου και άφησέ με να μπω μέσα, φώναξε.

- Δεν σου ανοίγω λύκε. Θα φας κι εμένα όπως τα αδέρφια μου, απάντησε αυτό.

- Τότε κι εγώ θα φυσήξω με όλη μου την δύναμη και θα σου γκρεμίσω το σπίτι, απάντησε ξανά ο λύκος.

Τότε άρχισε να φυσάει και να ξεφυσάει με όλη του την δύναμη. Όμως το σπίτι ήταν πολύ γερό και μετά από κάποιες ώρες, ο λύκος κατάλαβε ότι δεν πρόκειται να καταφέρει τίποτα έτσι. Κάθισε λοιπόν και σκέφτηκε ότι για να φάει το γουρουνάκι θα πρέπει να το ξεγελάσει.

Έτσι του είπε:

- Γουρουνάκι, ξέρω ένα ωραίο χωράφι με γογγύλια!

- Πού είναι; ρώτησε το γουρουνάκι.

- Είναι εδώ παρακάτω στο αγρόκτημα. Αν θέλεις, αύριο το πρωί θα περάσω να σε πάρω να πάμε παρέα και να πάρουμε μερικά.

- Εντάξει, απάντησε το γουρουνάκι, αύριο θα ετοιμαστώ για να πάμε. Μόνο πες μου τι ώρα θα περάσεις.

- Θα περάσω στις έξι, απάντησε ο λύκος και έφυγε σίγουρος ότι έπιασε το κόλπο του.

Το γουρουνάκι όμως που ήταν έξυπνο, κατάλαβε το κόλπο του λύκου. Έτσι, ξύπνησε στις πέντε και πήγε μόνο του στο αγρόκτημα. Μέχρι να πάει η ώρα έξι είχε ήδη μαζέψει τα γογγύλια και είχε γυρίσει στο σπίτι του.

Ο λύκος πήγε στο σπίτι στις έξι όπως είχαν συμφωνήσει, χτύπησε την πόρτα και είπε:

- Γουρουνάκι είσαι έτοιμο;

- Έτοιμο, μόνο που μέχρι να έρθεις πήγα στο αγρόκτημα και μάζεψα τα γογγύλια μου. Τώρα ετοιμαζόμουν να φτιάξω μια ωραία κατσαρόλα με φαγητό!

Ο λύκος όταν το άκουσε αυτό θύμωσε πολύ. Παρόλ' αυτά σκέφτηκε ότι αν προσπαθούσε πάλι θα κατάφερνε να ξεγελάσει το γουρουνάκι και έτσι είπε:

- Γουρουνάκι, ξέρω που υπάρχει μια ωραία μηλιά που κάνει πεντανόστιμα μήλα.

- Πού είναι; αποκρίθηκε το γουρουνάκι.

- Πιο κάτω στον μεγάλο κήπο. Αν δεν με κοροϊδέψεις πάλι μπορώ να περάσω αύριο το πρωί στις πέντε να σε πάρω να πάμε.

- Σύμφωνοι, είπε το γουρουνάκι και ο λύκος έφυγε.

Το γουρουνάκι όμως ήταν πονηρό και κατάλαβε πάλι το κόλπο του λύκου. Έτσι ξύπνησε στις τέσσερις και πήγε γρήγορα στην μηλιά, ελπίζοντας ότι θα προλάβει να γυρίσει πριν να έρθει ο λύκος. Όμως η διαδρομή ήταν μεγαλύτερη και επιπλέον είχε να σκαφαλώσει και στο δέντρο.

Όταν λοιπόν, μάζεψε τα μήλα και άρχισε να κατεβαίνει από το δέντρο, είδε από μακριά τον λύκο να έρχεται προς το μέρος του. Όταν ο λύκος έφτασε κάτω από το δέντρο είπε:

- Γουρουνάκι έφτασες πριν από εμένα; Είναι ωραία τα μήλα;

- Ναι πολύ ωραία, είπε το γουρουνάκι. Κάτσε να σου πετάξω ένα κάτω για να δοκιμάσεις.

Και πέταξε το μήλο πολύ μακριά από το δέντρο.

Μέχρι ο λύκος να φτάσει το μήλο, το γουρουνάκι πήδηξε κάτω από την μηλιά και έτρεξε γρήγορα στο σπίτι του.

Ο λύκος δεν το' βαλε κάτω. Την επόμενη μέρα το πρωί πήγε πάλι στο γουρουνάκι με καινούριο σχέδιο. Χτύπησε την πόρτα και είπε:

- Γουρουνάκι το απόγευμα γίνεται ένα πανηγύρι στο διπλανό χωριό. Θέλεις να πάμε;
- Φυσικά, είπε το γουρουνάκι. Τι ώρα θα πας;
- Στις τρεις, είπε ο λύκος και έφυγε.

Το γουρουνάκι, όπως και τις άλλες φορές ξεκίνησε πιο νωρίς και πήγε στο πανηγύρι. Εκεί αγόρασε ένα βαρέλι και καθώς γύριζε είδε τον λύκο να πηγαίνει προς το σπίτι του. Τότε, μην έχοντας τι άλλο να κάνει, σκέφτηκε να μπει μέσα στο βαρέλι για να κρυφτεί. Στην προσπάθειά του όμως να μπει μέσα στο βαρέλι, αυτό αναποδογύρισε και άρχισε να κατακυλάει στον λόφο! Ο λύκος, που δεν είχε δει το γουρουνάκι, είδε το βαρέλι να έρχεται προς τα πάνω του και τρόμαξε πολύ. Άρχισε λοιπόν να τρέχει για να φύγει και τελικά δεν πήγε στο πανηγύρι.

Το γουρουνάκι μόλις σταμάτησε το βαρέλι, βγήκε από μέσα και πήγε γρήγορα στο σπίτι του. Μετά από λίγο, ο λύκος ηρέμησε από την λαχτάρα που πήρε και πήγε στο σπίτι του μικρού γουρουνιού. Χτύπησε την πόρτα και είπε στο γουρουνάκι τι του είχε συμβεί. Ότι δηλαδή δεν πήγε στο πανηγύρι γιατί τρόμαξε πολύ από ένα βαρέλι που κατακυλούσε προς τα πάνω του.

- Χα χα, σε κορόιδεψα, είπε το γουρουνάκι. Είχα πάει στο πανηγύρι και αγόρασα ένα βαρέλι. Μόλις σε είδα μπήκα μέσα και άρχισα να κατακυλάω στην πλαγιά του λόφου για να σε τρομάξω!

Όταν ο λύκος το άκουσε αυτό έγινε έξαλλος.

- Α, ώστε εσύ ήσουν που με τρόμαξες, είπε. Τότε και εγώ θα μπω στο σπίτι σου από την καμινάδα και θα σε φάω!

Το γουρουνάκι μόλις το άκουσε αυτό αποφάσισε ότι έπρεπε να δράσει γρήγορα. Έτσι, μέχρι να καταφέρει ο λύκος να ανέβει στην σκεπή, άρπαξε γρήγορα μια μεγάλη κατσαρόλα και την γέμισε νερό. Άναψε όσο πιο γρήγορα μπορούσε μια δυνατή φωτιά στο τζάκι και έβαλε από πάνω την κατσαρόλα. Όταν ο λύκος ήταν έτοιμος να μπει στην καμινάδα το νερό είχε ήδη αρχίσει να βράζει. Έτσι, όταν ο λύκος μπήκε στην καμινάδα, έπεσε με φόρα μέσα στην κατσαρόλα με το βραστό νερό και κήκε.

Έτσι, το γουρουνάκι ξεφορτώθηκε τον κακό λύκο και από τότε έζησε αυτό καλά και εμείς καλύτερα!

➔ Στην πρώτη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά το παραμύθι και σε ένα σημείο σταματάει και τους λέει ότι δεν ξέρει τι γίνεται παρακάτω και αν θα μπορούσαν να τον βοηθήσουν. Πριν όμως ξεκινήσουν τα παιδιά να λένε τη συνέχεια του παραμυθιού τους κάνει διάφορες ερωτήσεις σχετικά με τους ήρωες του παραμυθιού, όπως για παράδειγμα ποιοι είναι οι ήρωες; Τι κάνουν στην ιστορία; Είναι καλοί ή κακοί; Αυτό που κάνουν είναι σωστό ή λάθος; Τι θα έπρεπε να κάνουν; Πώς θα μπορούσε να εξελιχθεί η ιστορία; Ο στόχος του εκπαιδευτικού λοιπόν είναι η κατανόηση του παραμυθιού από τα παιδιά, να καταλάβουν την αρχή, την μέση και το τέλος. Επίσης ενθαρρύνει όλα τα παιδιά να πούνε την άποψη τους. Στη συνέχεια θα μπορούσαν να δραματοποιήσουν το παραμύθι και να ζωγραφίσουν τους ήρωες ή το τέλος του παραμυθιού.

Τι πετυχαίνουμε:

- ✚ Να συζητήσουν για τους ήρωες του παραμυθιού, εκφράζοντας την γνώμη τους για αυτούς,
- ✚ Να εξασκηθούν στην αφήγηση, παρουσιάζοντας το δικό τους τέλος μέσα από την εικονογράφηση που έχουν δημιουργήσει,
- ✚ Να συνεργάζονται και να συναποφασίζουν σε μικρές ομάδες σχετικά με την ανάπτυξη και το τέλος της ιστορίας. Εφόσον η δραστηριότητα πραγματοποιηθεί στα ομαδικά πλαίσια.

2^η Δραστηριότητα:

Χρειαζόμαστε το παραμύθι «Η Σταχτοπούτα» του Σαρλ Περώ.

Εικόνα 7: Η Σταχτοπούτα

Μια φορά κι έναν καιρό, ζούσε σε μια μακρινή χώρα ένας καλός κι ευγενικός έμπορος, με τη γυναίκα του και τη μικρή τους κόρη.

Η γυναίκα του μια μέρα αρρώστησε και πέθανε κι ο άντρας της αποφάσισε να ξαναπαντρευτεί, για να έχει η αγαπημένη του κόρη μια μητέρα.

Η νέα του γυναίκα ήταν κακιά και φαντασμένη και οι δύο της κόρες ήταν αρκετά όμορφες στην όψη, μα άσχημες στην καρδιά. Ίδιες η μητέρα τους. Δε πέρασε πολύς καιρός και ο έμπορος έπρεπε να φύγει για ένα μακρινό ταξίδι. Έτσι άφησε την κόρη του μόνη με τη μητριά και τις δυο της κόρες.

«Κόρη μου» της είπε «πρέπει να λείπω για λίγο καιρό. Θα σε σκέφτομαι συνέχεια, αλλά είμαι σίγουρος πως με την καινούρια σου μητέρα θα είσαι ευτυχισμένη». Η κόρη του τον αγκάλιασε και του είπε ότι θα προσπαθήσει να την αγαπήσει όσο αγαπάει κι αυτόν.

Μόλις έφυγε ο πατέρας της, η μητριά, που ζήλευε την κοπέλα, γιατί ήταν όμορφη και καλόκαρδη, την έντυσε με κουρέλια και την έβαζε να κάνει όλες τις δουλειές του σπιτιού, σαν να ήταν υπηρέτρια! Της φερόταν πολύ άσχημα και επειδή η καημένη ήταν συνέχεια κουρασμένη και βρόμικη από τις στάχτες της κουζίνας, τη φώναζαν Σταχτοπούτα.

Μια μέρα ο βασιλιάς της χώρας αποφάσισε να διοργανώσει ένα μεγάλο χορό για να βρει γυναίκα ταιριαστή για το γιο του, τον πρίγκιπα.

Μόλις άκουσαν τα νέα οι αδερφές της Σταχτοπούτας, άρχισαν αμέσως να ετοιμάζονται για τον χορό. Η μητέρα τους σκεφτόταν περήφανη «Σίγουρα μια από τις δύο κόρες μου θα γίνει πριγκίπισσα!».

Η Σταχτοπούτα δούλεψε πολύ σκληρά για να ετοιμάσει τα φουστάνια τους και να τις κάνει όμορφες για το χορό. Κι όταν ρώτησε τη μητριά της αν μπορούσε να πάει κι αυτή μαζί τους, εκείνη όλο κακία γέλασε και είπε:

«Είσαι πολύ άσχημη και πολύ βρόμικη για να σε πάρουμε μαζί μας Σταχτοπούτα. Θα μείνεις κλειδωμένη στην κουζίνα μέχρι να γυρίσουμε..»

Η μητριά και οι κόρες της έφυγαν ντυμένες και στολισμένες για τον χορό, ενώ η Σταχτοπούτα γύρισε στην κουζίνα και έβαλε τα κλάματα.

«Αχ, να μπορούσα να πάω και εγώ στον χορό του πρίγκιπα!»

Ξάφνου, εκεί που έκλαιγε, είδε ένα παράξενο φως. Μπροστά της παρουσιάστηκε μια όμορφη γυναίκα, με πανέμορφο γαλάζιο φόρεμα που άστραφτε ολόκληρη.

«Σταχτοπούτα, είμαι η νονά σου. Είμαι νεράιδα και άκουσα αμέσως την ευχή σου. Θα σε βοηθήσω εγώ να πας στον χορό, γιατί όπως και η μητέρα σου, θέλω να είσαι ευτυχισμένη».

Βγήκαν μαζί στον κήπο και η νονά της, άγγιξε με το μαγικό της ραβδάκι μια κολοκύθα, που αμέσως μεταμορφώθηκε σε μια μεγάλη άμαξα! Κάτι ποντικάκια που έπαιζαν εκεί γύρω έγιναν όμορφα άλογα. Η Σταχτοπούτα δεν πίστευε στα μάτια της!

Τέλος, άγγιξε και τη Σταχτοπούτα με το ραβδί της. Έκπληκτη εκείνη, κοιτάχτηκε και είδε πως φορούσε ένα χρυσό φόρεμα και δυο κρυστάλλινα γοβάκια!

«Και τώρα είσαι έτοιμη για τον χορό!» είπε πολύ χαρούμενη η καλοκάγαθη νεράιδα. «Αλλά πρόσεξε! Πρέπει να φύγεις πριν από τα μεσάνυχτα, γιατί τότε τα μάγια θα λυθούν. Η άμαξα θα γίνει ξανά κολοκύθα και τα ρούχα σου κουρέλια!»

Η Σταχτοπούτα ευτυχισμένη που θα πήγαινε στον χορό, ανέβηκε στην άμαξα και έφυγε, αφού πρώτα ευχαρίστησε τη νονά της και της υποσχέθηκε πως θα γυρνούσε πριν από τα μεσάνυχτα..

Όταν μπήκε στο παλάτι... όλοι έμειναν άφωνοι από την ομορφιά της! Αναρωτιόταν ποιά ήταν η όμορφη νέα και απο πού είχε έρθει. Αφού ακόμα και η μητριά και οι κόρες της, δεν την αναγνώρισαν και είχαν σκάσει από τη ζήλια τους!

Έβλεπαν πώς ο πρίγκιπας είχε μαγευτεί! Όλο το βράδυ χόρευε μόνο μαζί της.

Η Σταχτοπούτα ερωτεύτηκε αμέσως τον πρίγκιπα, το ίδιο κι αυτός.

Χόρευαν ευτυχισμένοι χωρίς να έχουν μιλήσει πολύ. Όταν ο πρίγκιπας αποφάσισε να τη ρωτήσει πως τη λένε... Ντιν, Νταν! Το ρολόι του παλατιού σήμανε μεσάνυχτα! Η Σταχτοπούτα, υπάκουη στην υπόσχεση της, χωρίς να πει λέξη, άρχισε να τρέχει για να φύγει, πριν λυθούν τα μάγια και γίνει ξανά μια φτωχοντυμένη κοπέλα.

«Στάσου!» φώναζε ο πρίγκιπας. Μα δεν την πρόλαβε. Το μόνο που βρήκε ήταν το γοβάκι της, που είχε πέσει στις σκάλες.

Η Σταχτοπούτα ίσα-ίσα πρόλαβε να μπει στην κουζίνα του σπιτιού της, πριν φτάσουν οι αδερφές της και η μητριά της. Ήταν μες στην ζήλια όλες τους. Και όταν τις ρώτησε τι συνέβη και ποια διάλεξε ο πρίγκιπας, εκείνες είπαν νευριασμένες ότι ο πρίγκιπας χόρευε όλο το βράδυ με μία ξένη που τον μάγεψε με την ομορφιά της.

Η καρδιά της Σταχτοπούτας χτύπησε δυνατά μόλις άκουσε αυτά τα λόγια και κοιμήθηκε ευτυχισμένη.

Την επόμενη μέρα, ο πρίγκιπας έστειλε έναν αυλικό να ψάξει σ' όλο το βασίλειο και να του φέρει την κοπέλα, που στο πόδι της ταίριαζε το κρυστάλλινο γοβάκι.

Με τα πολλά, ο αυλικός του βασιλιά έφτασε και στο σπίτι της Σταχτοπούτας.

Οι αδερφές της δοκίμαζαν με πείσμα το γοβάκι, αλλά τους ήταν πολύ μικρό. Η Σταχτοπούτα ήθελε και αυτή να το δοκιμάσει, αλλά η μητριά της δεν την άφησε.

«Τι δουλειά έχεις εσύ να ανακατεύεσαι με πρίγκιπες; Σταχτοπούτα... δε βλέπεις πως είσαι μέσα στις στάχτες και στα κουρέλια;» Της είπε με ειρωνεία θυμωμένα. «Εσένα η δουλειά σου είναι στη κουζίνα» συνέχισε με κακία.

Ο αυλικός όμως, είχε σαφείς εντολές από τον πρίγκιπα. Αγνόησε φυσικά τη κακιά μητριά και κάλεσε τη Σταχτοπούτα να δοκιμάσει και αυτή το γοβάκι. Όταν είδαν πως της έκανε, η μητριά και οι κόρες της, πρασίνισαν από το κακό τους!

Ο αυλικός, χαρούμενος για την επιτυχία του, πήγε αμέσως τη Σταχτοπούτα στο παλάτι και ο πρίγκιπας την αναγνώρισε!

Οι δύο αδερφές και η μητριά της, έσκασαν από το κακό τους και έφυγαν άρον άρον από το βασίλειο κι ούτε που ξανάκουσε ποτέ κανείς γι αυτές.

Όσο για τη Σταχτοπούτα... παντρεύτηκε τον πρίγκιπα και έμειναν στο παλάτι, μαζί με τον πατέρα της που γύρισε επιτέλους απ' το ταξίδι του. Του είπαν όλη την ιστορία και αυτός στεναχωρήθηκε που πέρασε τόσο άσχημα η πολυαγαπημένη του κόρη. «Κόρη μου, συγχώρεσε με που δεν κατάλαβα απ' την αρχή πόσο κακιά ήταν αυτή η γυναίκα. Σου αξίζει να είσαι πριγκίπισσα, και βλέπω ότι ο νεαρός πρίγκιπας σε αγαπάει πραγματικά».

Έμειναν όλοι μαζί στο παλάτι και οι εμπορικές ικανότητες του πατέρα της, φάνηκαν πολύ χρήσιμες στον βασιλιά! Του έδωσε τιμητική θέση στο παλάτι και το βασίλειο της Σταχτοπούτας και του πρίγκιπα της, έγινε το πιο πλούσιο βασίλειο της χώρας!

Κι έζησαν αυτοί καλά, κι εμείς καλύτερα!

➔ Στη δεύτερη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός διαβάζει στα παιδιά την ιστορία. Έπειτα, παρουσιάζει ένα αριθμό από καρτέλες στις οποίες αναγράφονται φράσεις και προτάσεις της ιστορίας, εάν η δραστηριότητα αφορά παιδιά πρωτοσχολικής ηλικίας. Απεικονίζονται αντίστοιχες σκηνές, εάν η δραστηριότητα πραγματοποιηθεί στις τάξεις του νηπιαγωγείου. Ο εκπαιδευτικός φροντίζει οι καρτέλες να αφορούν σημεία του βιβλίου στα οποία θίγεται η ιδιαιτερότητα του χαρακτήρα και η αντιμετώπιση που δέχεται. Στη συνέχεια, χωρίζει τα παιδιά σε ομάδες, ανακατεύει τις καρτέλες και ζητάει από τη κάθε ομάδα να δημιουργήσει μία δική της λογική ιστορία με τις καρτέλες. Όλες οι ομάδες έχουν τις ίδιες καρτέλες όμως δημιουργούνται διαφορετικές ιστορίες. Τα παιδιά συζητούν μεταξύ τους και καταλήγουν σε μία δική τους ιστορία. Τέλος, η κάθε ομάδα παρουσιάζει τη δική της ιστορία και εξηγεί στα υπόλοιπα παιδιά τη διαδικασία με την οποία σκέφτηκε. Επίσης, ζητάει από τα παιδιά να συζητήσουν για τον προβληματισμό του ήρωα και πώς τον εισήγαγαν στη δική τους ιστορία. Η δραστηριότητα αυτή θα μπορούσε να ενισχυθεί με τη δραματοποίηση της καθεμίας ιστορίας. Έπειτα, ο εκπαιδευτικός να βιντεοσκοπήσει τη κάθε ιστορία και να δημιουργηθεί ένα βίντεο το οποίο θα μπορεί να έχει κάθε παιδί.

Τι πετوخαίνουμε:

Τα παιδιά:

- ✚ Να παίρνουν το λόγο για να διηγούνται/αφηγούνται,
- ✚ Να κατανοήσουν γενικά στοιχεία από τη σχέση προφορικού-γραφτού λόγου,
- ✚ Να κατανοήσουν τη σημασία της ομαδικής εργασίας και από της κοινού ανακάλυψης,
- ✚ Να αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας,
- ✚ Να μάθουν να ακολουθούν γεγονότα και να δημιουργούν μία ιστορία με αρχή, μέση και τέλος,
- ✚ Να μάθουν να αξιοποιούν τα Τ.Π.Ε. στα πλαίσια του σχολείου.

3^η Δραστηριότητα

Εικόνα 8: Ζώακια

Αρχικά δείχνουμε στα παιδιά διάφορα ζώακια στον υπολογιστή, στη συνέχεια λέμε τι ζώο είναι το καθένα και τους δίνουμε ένα όνομα, το επιλέγουν τα παιδιά λέγοντας ότι είναι πολύ σημαντικό το όνομα που θα επιλέξουν. Μπορούμε να επεκτείνουμε την δραστηριότητα μαθαίνοντας περισσότερα στον υπολογιστή για κάθε ζώο.

Τι επιτυγχάνεται με την δραστηριότητα:

- ✚ Καλλιεργούν την φαντασία τους,
- ✚ Μαθαίνουν πως λειτουργεί ο υπολογιστής,
- ✚ Να εκφράσουν τις σκέψεις τους,
- ✚ Να μάθουν καινούργια πράγματα,
- ✚ Να κατανοήσουν την σημασία του ονόματος.

4^η Δραστηριότητα

Χρειαζόμαστε το παραμύθι «Η πριγκίπισσα και το ρεβίθι» του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν.

Εικόνα 9: Η Πριγκίπισσα Και Το Ρεβύθι

Μια φορά κι έναν καιρό ζούσε σ'ένα μακρινό βασίλειο ένας όμορφος πρίγκιπας με τη μητέρα του τη βασίλισσα. Είχε φτάσει πια ο καιρός να παντρευτεί αλλά εκείνος ήθελε για γυναίκα του μόνο μια αληθινή πριγκίπισσα.

Έψαχνε παντού αλλά καμία από τις κοπέλες που συναντούσε δεν ήταν πραγματική πριγκίπισσα.

Ένα βράδυ είχε ξεσπάσει μία απαίσια καταιγίδα. Όλοι στο παλάτι είχαν κουκουλωθεί κάτω από τα κρεβάτια τους και άκουγαν τα μπουμπουνητά βλέποντας τις αστραπές από τα παράθυρά τους. Ο πρίγκιπας ετοιμαζόταν να πάει για ύπνο όταν άκουσε χτυπήματα στην πόρτα του παλατιού.

- Ποιος να γυρίζει έξω μια τόσο βροχερή νύχτα; σκέφτηκε, και πήγε να ανοίξει την πόρτα.

Μπροστά του παρουσιάστηκε μια πανέμορφη πριγκίπισσα, αλλά φαντάζεστε σε τι κατάσταση. Ήταν μούσκεμα, το νερό έτρεχε από τα ρούχα της και τα γοβάκια της ήταν γεμάτα λάσπες.

- Είμαι μια - αμιού!- πραγματική πριγκίπισσα και χάθηκα - αμιού!- στην καταιγίδα!

Την έβαλαν μέσα, της έδωσαν ζεστά ρούχα και η πριγκίπισσα τους είπε την ιστορία της. Πως είχε χαθεί στο δάσος όταν άρχισε η καταιγίδα και πως ήταν στ'αλήθεια μια πραγματική πριγκίπισσα.

- Αυτό θα το δούμε, είπε η βασίλισσα και πήγε να ετοιμάσει το δωμάτιο της κοπέλας.

Έβαλε στο κρεβάτι της είκοσι στρώματα και από πάνω άλλα είκοσι πουπουλένια. Της έβαλε και δέκα μαξιλάρια και μεταξωτά σεντόνια αλλά κάτω από τα στρώματα έβαλε ένα μικρό ρεβύθι!

Όταν η πριγκίπισσα πήγε να ξαπλώσει το κρεβάτι ήταν τόσο ψηλό που χρειαζόταν σκάλα για ν'ανέβει.

-Έβαλα όλα αυτά τα στρώματα για να αισθάνεσαι πιο βολικά, είπε η βασίλισσα, και την καληνύχτισε.

Το επόμενο πρωί η βασίλισσα την ρώτησε αν κοιμήθηκε καλά. Η πριγκίπισσα δίστασε για λίγο αλλά της απάντησε με ειλικρίνεια.

- Το δωμάτιό μου ήταν πολύ όμορφο, τα σεντόνια πολύ απαλά και τα μαξιλάρια πολύ αφράτα. Αλλά... το κρεβάτι ήταν πολύ σκληρό. Ένιωθα σα να κοιμόμουν πάνω σε πέτρες. Όλο το βράδυ δεν κατάφερα να κοιμηθώ και το πρωί ήμουν γεμάτη μελανιές. Πέρασα μία πολύ άσχημη νύχτα.

Τότε η βασίλισσα και ο πρίγκιπας κατάλαβαν πως η κοπέλα ήταν μια πραγματική πριγκίπισσα.

Μόνο μια αληθινή πριγκίπισσα θα μπορούσε να είναι τόσο ευαίσθητη ώστε να ενοχληθεί από ένα τόσο δα ρεβύθι κάτω από είκοσι στρώματα και άλλα τόσα πουπουλένια.

Κι ο πρίγκιπας αποφάσισε να την παντρευτεί όχι μόνο γιατί ήταν μια πραγματική πριγκίπισσα αλλά και γιατί την είχε ερωτευτεί από την πρώτη στιγμή που την είδε κι εκείνη το ίδιο.

➔ Στη τέταρτη δραστηριότητα ο εκπαιδευτικός αφηγείται στα παιδιά το παραμύθι και κάποια στιγμή σταματάει, λέγοντάς ότι δεν θυμάται την συνέχεια της ιστορίας και αν θα μπορούσαν να τον βοηθήσουν. Τα ρωτάει τι θα μπορούσε να συμβεί στη συνέχεια, τι πιστεύουν, τι έπαθαν οι ήρωες του παραμυθιού.

Τι πετυχαίνουμε:

- Συνηθίζουν να λένε εκφράσεις όπως, έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα,
- Να κάνουν ερωτήσεις όπως, τι θα συμβεί αν κ.ά.,
- Να αναπτύξουν ικανότητες συνεργασίας,
- Να συνεργάζονται σε ένα φιλικό και υγιές κλίμα,

- ✚ Να αναπαριστούν γεγονότα σύμφωνα με χρονική ακολουθία,
- ✚ Να κατανοήσουν τις έννοιες παρόν, παρελθόν και μέλλον,
- ✚ Να καταλάβουν την αρχή, την μέση και το τέλος,
- ✚ Να μπορούν να εξελίσσουν μια ιστορία.

5.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Σχετικά με τη Δημιουργική Γραφή, καταφέρνει να ενεργοποιήσει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών, να αισθανθούν ελευθερία ως προς την έκφραση των συναισθημάτων και των απόψεων τους. Μέσα από τις δραστηριότητες της Δημιουργικής Γραφής καλλιεργείται ο προφορικός λόγος και εμπλουτίζεται το λεξιλόγιο. Τα Τ.Π.Ε. και ειδικότερα η ψηφιακή αφήγηση ,πέρα από το γεγονός ότι διατηρούν την προσοχή των μαθητών, η εκπαιδευτική διαδικασία ανταποκρίνεται στα δεδομένα της σύγχρονης εποχής. Οι δραστηριότητες αποκτούν παιγνιώδη πλευρά. Τα παιδιά καταφέρνουν να γνωρίσουν τον υπολογιστή και τη χρησιμότητα του τόσο για την αξιοποίηση του στη καθημερινότητα τους όσο και για την εκπαιδευτική του χρήση. Η ψηφιακή αφήγηση εμπεριέχει εικόνα και λόγο γεγονός που διατηρεί τη προσοχή των παιδιών και αντιλαμβάνονται καλύτερα το περιεχόμενό της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική και ξένη βιβλιογραφία

Βακάλη, Α., Ζωγράφου- Τσαντάκη, Μ. & Κωτόπουλος, Τ. (2013). *Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε.

Δελώνης, Α. (1990). *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία, 1835-1985. Από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Ηράκλειτος.

Καλλέργης, Η. (1995). *Προσεγγίσεις στην παιδική λογοτεχνία*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Καραγιάννης, Σ. (2010). « Η Δημιουργική Γραφή ως καινοτόμος δράση στο σχολείο: όψεις» *Ημερίδα «Καινοτομίες και κριτική σκέψη: αναζητώντας πρακτικές για τη σχολική τάξη»*, (27 Φεβρουαρίου 2010), ΥΠ.Δ.Β.Μ.Θ.-Ελληνοαμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κολλέγιο Αθηνών Κολλέγιο Ψυχικού.

Καρακίτσιος, Α. (2012). Δημιουργική Γραφή: μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής; Διαθέσιμο στο (<http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/02-karakitsios.pdf>) (τελευταία πρόσβαση στις 16/08/2017)

Κατσίκη-Γκίβαλου Α. (1995) *Η παιδική λογοτεχνία στο πανεπιστήμιο*. Έρευνα και διδασκαλία στο Κατσίκη-Γκίβαλου (επιμ) *Παιδική Λογοτεχνία Θεωρία και Πράξη*, τόμος Α', εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα.

Κωτόπουλος, Η. Τ. (2012), *Η «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής*, Κείμενα 15. Διαθέσιμο στο (<http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/03-kotopoulos.pdf>) (τελευταία πρόσβαση 17/08/2017)

Κωτόπουλος, Η. Τ. (2013). Η διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής. Η περίπτωση της συγγραφής λογοτεχνικών έργων για εφήβους. Διαθέσιμο στο (<http://users.uowm.gr/tkotopou/archives/VIII.70>) (τελευταία πρόσβαση 19/08/2017)

Μούλα, Ε. (2012). «Αναζητώντας τη δημιουργικότητα στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Ο επαναπροσδιορισμός της δημιουργικής «γραφής» στην μεταμοντέρνα πραγματικότητα και την «ψηφιακή» εκπαιδευτική τάξη πραγμάτων» κείμενα 15. Διαθέσιμο στο (<http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/04-moula.pdf>) (τελευταία πρόσβαση 19/07/2017)

Μπράτισης, Θ., (2015) *Επισκόπηση του πεδίου των ΤΠΕ. Σχέση με την Εκπαίδευση*. Διαθέσιμο στο (<https://eclass.uowm.gr/modules/document/file.php/NURED281/enotita1.pdf>) (τελευταία πρόσβαση 14/08/2017)

Νικολαΐδου, Σ., Μαυρίδου, Α., Ρουβάς, Γ. (2014). *Η αξιοποίηση των ΤΠΕ και της Δημιουργικής Γραφής για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας και την παραγωγή συνεχούς γραπτού λόγου. Πλαίσιο, εφαρμογή και διαπιστώσεις από τη σχολική πράξη*. Διαθέσιμο στο (http://hmathia14.ekped.gr/praktika14/VolA/VolA_204_216.pdf) (τελευταία πρόσβαση 30/07/2017)

Παναγιωτόπουλος, Ι. Μ. (2001). *Λογοτεχνικά βιβλία στην προσχολική αγωγή*. Επιμ. Τζίνα Καλογήρου. Αθήνα: Εκδόσεις της Σχολής.

Παπαδάτος, Γ. (2009). «*Παιδικό Βιβλίο και Φιλαναγνωσία*». Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις –Δραστηριότητες. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Παπανικολάου, Ρ & Τσιλιμένη, Τ. (1992). *Η παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Παπαντωνάκης, Γ. (χ.χ.). *Λογοτεχνία και Παιδική λογοτεχνία*, Σημειώσεις Μαθήματος, Εκδόσεις: Παν. Αιγαίου.

Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Λ. (1990): *Η παιδική λογοτεχνία στην εποχή μας*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Ροντάρι, Τ. (2003). *Γραμματική της φαντασίας. Πώς φτιάχνουμε ιστορίες*. Αθήνα: ΤΕΚΜΗΡΙΟ.

Σουλιώτης, Μ. (2012). *Δημιουργική γραφή, οδηγίες πλεύσεως (Α)* Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο – Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων. Διαθέσιμο στο (<http://online.anyflip.com/szss/jzil/mobile/index.html#p=5>) (τελευταία πρόσβαση 10/07/2017)

Φλωρά, Α. (2011). Η συμβολή της λογοτεχνίας στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού Διαθέσιμο στο (<http://www.pasyvn.gr/el/thematikes-enotites/goneis/paidagogika/236->) (τελευταία πρόσβαση 27/07/2017)

Φίλιπποπούλου, Ε. (2013). *Η Δημιουργική Γραφή στην Ελλάδα: 2012- 2013* (Ανέκδοτη Πτυχιακή Εργασία). Φλώρινα: Παιδαγωγική Σχολή, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας .

Dawson, P. (2005). *Creative Writing and the New Humanities* .London and New York: Routledge.

Harper, G. and Kroll, J. (2008). “Creative Writing in the University” In G. Harper & J.Kroll (Eds), *Creative Writing Studies*. Clevedon –Buffalo-Toronto: Multilingual Matters LTD, pp.1-9.

Morley, D. (2007). *The Cambridge Introduction to Creative Writing*. Cambridge: Cambridge University Press.

